

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ο Ρόλος της Εταιρικής Διακυβέρνησης και του Ελέγχου στην
Αποφυγή Απάτης»**

της

Κουιμτζή Ευαγγελίας

Θεσσαλονίκη, 2021

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα διπλωματική εργασία είναι εξ' ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας και δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που αξιοποιήθηκαν κατά τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στην βιβλιογραφία.

Κουιμτζή Ευαγγελία

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Την τελευταία δεκαετία εξαιτίας του σύγχρονου περιβάλλοντος των επιχειρήσεων και της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, γίνεται ιδιαίτερα αναγκαία η εφαρμογή κανόνων Εταιρικής Διακυβέρνησης, οι οποίοι θα στοχεύουν, τόσο στην οικονομική ευημερία μίας επιχείρησης, όσο και στην επιβίωσή της σε μία αγορά που είναι πλήρως ανταγωνιστική. Η έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης συνδέεται άμεσα με την οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας και στοχεύει στην αποτελεσματική οργάνωση της συλλογικής διαδικασίας. Η Εταιρική Διακυβέρνηση ως φιλοσοφία εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους ασκείται η εξουσία σε μία επιχείρηση, διασφαλίζοντας την κυριότητα και την εντιμότητά της και συνάμα προωθώντας την αποτελεσματικότητα και την ανάπτυξη της, με στόχο την κερδοφορία της. Τα σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί και κάποια εξ αυτών θα συζητηθούν και θα μελετηθούν εκτενώς στη παρούσα εργασία, αποτελούν μία μορφή κινδύνου για το επιχειρηματικό περιβάλλον. Πρόκειται για σκάνδαλα που έχουν αποκαλύψει την εμπλοκή διοικητικών στελεχών αλλά και μεγάλων ελεγκτικών εταιριών, με αποτέλεσμα υπέρογκες οικονομικές απώλειες. Το γεγονός ότι απουσιάζουν αποτελεσματικές υπηρεσίες Εσωτερικού Ελέγχου και Εταιρικής Διακυβέρνησης συνιστούν πρωταρχικά αίτια για τη διάπραξη απάτης. Η εξάλειψη του φαινομένου είναι αδύνατο να επιτευχθεί ολοκληρωτικά. Ωστόσο, εάν εφαρμοστεί ένα ισχυρό σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και Εταιρικής Διακυβέρνησης, καθώς και εάν διενεργείται αποτελεσματικά ο έλεγχος των Εξωτερικών Ελεγκτών, είναι δυνατόν να εντοπιστεί ή να αποτραπεί.

Λέξεις κλειδιά

Εταιρική Διακυβέρνηση, λογιστική απάτη, Εσωτερικό Έλεγχος, Εξωτερικός Έλεγχος, Enron, Parmalat, WorldCom

ABSTRACT

In the last decade, due to the modern business environment and the globalized market, it has become particularly necessary to apply Corporate Governance rules, which will aim at both the financial well-being of a company and its survival in a market that is fully competitive. The concept of Corporate Governance is directly related to the organization of the productive process and aims at the effective organization of the collective process. Corporate Governance as a philosophy focuses on the ways in which power is exercised in a company, ensuring its ownership and honesty and at the same time promoting its efficiency and growth, with the aim of its profitability. Scandals such as those, which will be discussed and studied extensively in this paper, have become a new form of risk to the business environment. These are scandals that have revealed the involvement of executives and large auditing companies, resulting in huge financial losses. The lack of effective internal control and corporate governance services is a primary cause of fraud. Elimination of the phenomenon is impossible to eliminate completely. However, if a strong system of internal control and corporate governance is implemented, and if the control of external auditors is carried out effectively, it can be detected or prevented.

Keywords

Corporate Governance, accounting fraud, internal control, external auditors, Enron, Parmalat, WorldCom

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
Λέξεις κλειδιά	3
ABSTRACT.....	4
Keywords	4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ-ΕΙΚΟΝΩΝ.....	7
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	8
1.2 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα, σημασία εργασίας και μεθοδολογία.....	9
1.3 Δομή εργασίας	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	14
3.1 Ορισμός και έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης (Ε.Δ.).....	14
3.2 Ιστορική Αναδρομή	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
3.3 Βασικές αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	15
3.4 Οφέλη Εταιρικής Διακυβέρνησης	17
3.5 Συστατικά στοιχεία Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	18
3.5.1 Διοικητικό συμβούλιο.....	18
3.5.2 Προέδρος	20
3.5.3 Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.....	20
3.5.4 Επιτροπές	22
3.5.5 Εσωτερικός Έλεγχος.....	23
3.5.6 Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας.....	25
3.5.7 Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνηση.....	25

3.6 Η συμβολή του Εσωτερικού Ελέγχου (Ε.Ε.) στην Εταιρική Διακυβέρνηση	25
3.7 Εσωτερικός Έλεγχος και διαχείριση επιχειρηματικού κινδύνου.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ.....	31
4.1 Ορισμός της απάτης.....	31
4.2 Οριοθέτηση και κατηγορίες της απάτης.....	32
4.2.1 Απάτη κατά και υπέρ της εταιρείας.....	33
4.3 Διακρίσεις της Ελεγκτικής.....	34
4.4 Η απάτη υπό το πρίσμα του Εξωτερικού Ελέγχου.....	37
4.5 Κίνητρα παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων.....	39
4.6 Λογιστικά τεχνάσματα.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	45
5.1 Στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού της Λογιστικής Απάτης.....	45
5.1.1 Χρήση και αποτελεσματικότητα των μεθόδων εντοπισμού και πρόληψης της απάτης.....	49
5.2 Κριτήρια για καλή και κακή διακυβέρνηση.....	50
5.3 Η σχέση Εταιρικής Διακυβέρνησης με τη χειραγώγηση κερδών.....	51
5.4 Ο Νόμος Sarbanes- Oxley στην πρόληψη της απάτης.....	53
5.5 Ο ρόλος του ελεγκτή (εσωτερικού-εξωτερικού) στην πρόληψη της απάτης.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ.....	57
6.1 Το σκάνδαλο της ENRON.....	57
6.1.1 Το χρονικό του σκανδάλου.....	57
6.1.2 Αναποτελεσματικότητα της Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	60
6.1.3 Αναποτελεσματικότητα του Ελέγχου.....	61
6.2 Το σκάνδαλο της PARMALAT.....	62
6.2.1 Το χρονικό του σκανδάλου.....	63
6.2.2 Αναποτελεσματικότητα Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	64
6.2.3 Αναποτελεσματικότητα του Ελέγχου.....	65

6.3 Το σκάνδαλο της WORLDCOM	65
6.3.1 Το χρονικό του σκανδάλου	66
6.3.2 Αναποτελεσματικότητα της Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	67
6.3.3 Αναποτελεσματικότητα του Ελέγχου	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	72

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ-ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Το τρίγωνο της απάτης, Πηγή: https://www.acfe.com/	34
Πίνακας 1. Διαδικασία ανίχνευσης απάτης από τους ελεγκτές.....	48
Εικόνα 2. Εσωτερικός έλεγχος και διαχείριση κινδύνων, Πηγή: ΠΑ (2009)	56

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Ε.Δ. - Εταιρική Διακυβέρνηση
Δ.Σ. - Διοικητικό Συμβούλιο
ΣΕΕ - Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου
ΛΕΕ - Λειτουργία Εσωτερικού Ελέγχου
Ε.Ε. - Εσωτερικός Έλεγχος
ΔΛΠ-Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα
ΔΠΕ – Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου
ΠΑ-Institute of Internal Auditors
ΟΟΣΑ - Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Εξαιτίας των ραγδαίων οικονομικών εξελίξεων και της παγκοσμιοποίησης των αγορών, παρατηρούνται αλλαγές και προκλήσεις στη βιωσιμότητα πολλών επιχειρήσεων. Με τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα, τα οποία έρχονται στην επιφάνεια, ανάγεται ως σημαντικό θέμα η διοίκηση και ο έλεγχος των ανωνύμων εταιριών. Τόσο οι μέτοχοι όσο και οι πιστωτές των εταιριών επιδιώκουν και απαιτούν την απόλυτη διαφάνεια για τα διάφορα στοιχεία που τους παρουσιάζονται. Γενικά στο κομμάτι των κεφαλαιαγορών κάθε επενδυτής κατανοεί την ανάγκη που υπάρχει για διαφάνεια και αξιοπιστία, απαιτώντας την απαραίτητη πληροφόρηση για τον έλεγχο και τη διοίκηση της εκάστοτε εταιρίας. Υπάρχουν μάλιστα και περιπτώσεις, κατά τις οποίες δεν διστάζουν να επιβαρυνθούν επιπλέον για εκείνες τις εταιρίες, οι οποίες εφαρμόζουν τις Αρχές της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Ως Εταιρική Διακυβέρνηση καλείται το σύστημα εκείνο το οποίο λαμβάνει την παρακολούθηση και τον έλεγχο μιας εταιρίας.

Αρχικά, με τον Εσωτερικό Έλεγχο διασφαλίζονται οι βασικές αρχές της Εταιρικής Διακυβέρνησης, μεταξύ των οποίων η διαφάνεια, η ευθύνη, η αξιοπιστία και η λογοδοσία. Σήμερα ο Εσωτερικός Έλεγχος δε συνιστά απλώς μία υπηρεσία παρακολούθησης των υπαλλήλων και του οικονομικο-λογιστικού ελέγχου. Συνιστά μία υπηρεσία της οποίας τα μέλη έχουν το ρόλο του συμβούλου διοίκησης, διασφαλίζοντας ότι όλα λειτουργούν με βάση τις προαπαιτούμενες αποφάσεις και διαδικασίες. Τα σκάνδαλα που έχουν δημοσιοποιηθεί, καταδεικνύουν πως μία εταιρική οικονομική απάτη, μπορεί να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις, οι οποίες είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε καταστρεπτικά εταιρικά αποτελέσματα (Hambricketal., 2015).

Τέλος, στην αποφυγή ή πρόληψη της απάτης που οδηγεί σε παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις και κατ' επέκταση σε εξαπάτηση του επενδυτικού κοινού, σημαντική είναι και η συνεισφορά των Εξωτερικών Ελεγκτών, ρόλος των οποίων

είναι η πιστοποίηση της αξιοπιστίας των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων, βασιζόμενοι σε θεσπισμένα ελεγκτικά πρότυπα.

1.2 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα, σημασία εργασίας και μεθοδολογία

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί, τόσο η θεωρητική, όσο και πρακτική προσέγγιση της απάτης, καθώς και ρόλος της Εταιρικής Διακυβέρνησης και του Ελέγχου στην ανίχνευση και την διαχείρισή της. Επιμέρους στόχοι της εργασίας αποτέλεσαν η μελέτη και παρουσίαση οικονομικών και λογιστικών σκανδάλων, τα οποία έγιναν γνωστά και κατά πόσο η Ε.Δ. και οι ελεγκτές συνέβαλαν ή όχι στην διαχείριση της εκάστοτε απάτης. Με την εργασία επιδιώχθηκε να διερευνηθεί η σχέση της Εταιρικής Διακυβέρνησης και του Ελέγχου με την διάπραξη απάτης. Για την επίτευξη του σκοπού προκύπτουν προς διερεύνησης τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Ποιος ο ρόλος της Εταιρικής Διακυβέρνησης στη διάπραξη-αποφυγή απάτης;
2. Ποιος ο ρόλος του Ελέγχου στη διάπραξη-αποφυγή απάτης;
3. Σε τι βαθμό επηρεάζουν τα λάθη της Εταιρικής Διακυβέρνησης και του Ελέγχου στη διάπραξη απάτης;
4. Ποια η σχέση των προς μελέτη οικονομικών-λογιστικών σκανδάλων, με την Εταιρική Διακυβέρνηση και τον Έλεγχο;

1.3 Δομή εργασίας

Με την παρούσα εργασία επιδιώκεται να περιγραφούν και να αναλυθούν οι περιπτώσεις οικονομικών/λογιστικών σκανδάλων, μεταξύ των οποίων της εταιρείας Enron, Parmalat, WorldCom. Πιο συγκεκριμένα μελετάται η απάτη σε βάρος τους, και κατά πόσο θα μπορούσε να προληφθεί από τον Εσωτερικό Έλεγχο και την Εταιρική Διακυβέρνηση για την κάθε μία ξεχωριστά. Επίσης, γίνεται αναφορά για τον ρόλο του Εξωτερικού Ελεγκτή στα σκάνδαλα αυτά.

Πιο συγκεκριμένα, η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται λόγος στον σκοπό και τους στόχους της διπλωματικής, καθώς επίσης στη σημασία και στη μεθοδολογία της εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μία σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην Εταιρική Διακυβέρνηση και τον Εσωτερικό Έλεγχο. Επιχειρείται μία ιστορική αναδρομή με εκτενή αναφορά στα συστατικά στοιχεία της Διακυβέρνησης, καθώς και στη συμβολή του Εσωτερικού Ελέγχου στη αποτελεσματική λειτουργία των εταιριών. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρονται και αναλύονται η έννοια της απάτης και της ελεγκτικής (με εστίαση στον Εξωτερικό Έλεγχο). Πιο συγκεκριμένα, επιχειρείται η διερεύνηση του όρου, η οριοθέτηση και η κατηγοριοποίηση του. Γίνεται ακόμη, λόγος στα κίνητρα που οδηγούν σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αλλά και στα λογιστικά τεχνάσματα. Στο πέμπτο κεφάλαιο σχολιάζεται και αναλύεται ο ρόλος της Εταιρικής Διακυβέρνησης και της Ελεγκτικής στην πρόληψη της απάτης. Αναλύονται οι στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού, με έμφαση στο ρόλο της Ε.Δ. και του Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελεγκτή, καθώς και στις μεθόδους που επιστρατεύουν προκειμένου να εντοπίσουν ή να προλάβουν μία απάτη. Το έκτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη μελέτη περιπτώσεων οικονομικών και ελεγκτικών σκανδάλων. Μελετώνται τα σκάνδαλα της ENRON, της PARMALAT, της WORLDCOM. Αφού παρουσιαστεί το προφίλ του κάθε σκανδάλου, επιχειρείται μία ιστορική-χρονική αναδρομή έως και το ξέσπασμα του σκανδάλου. Τέλος, καταβάλλεται προσπάθεια να συσχετιστούν οι απάτες που διαπράχθηκαν με την αναποτελεσματικότητα, τόσο της Εταιρικής Διακυβέρνησης, όσο και του Ελέγχου. Στο τέλος παρουσιάζονται κάποια γενικά συμπεράσματα, όπως αυτά προκύπτουν μετά και την ολοκλήρωση της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Πρώτα-πρώτα, η Εταιρική Διακυβέρνηση έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις, συγκεντρώνοντας το ενδιαφέρον των ακαδημαϊκών, εξαιτίας της σύνδεσης της με τον κλάδο των επιχειρήσεων. Επηρεάζει σημαντικά τις διάφορες μεταρρυθμίσεις και μεταβολές, οι οποίες παρατηρούνται σε μία επιχείρηση και κατ' επέκταση τους επενδυτές και τις αντιλήψεις αυτών, δημιουργώντας ένα περιβάλλον κατάλληλο για ελέγχους με στόχο να προστατευτούν τα συμφέροντα των μετόχων και γενικά τα συμφέροντα της επιχείρησης. Ακόμη, αισθητή είναι η επιρροή και η σύνδεση της Εταιρικής Διακυβέρνησης με την απόδοση της εκάστοτε επιχείρησης (Brown&Caylor, 2009).

Έπειτα, η Εταιρική Διακυβέρνηση στον πυρήνα της συνιστά μία σειρά από υποσχέσεις που δίνει μία εταιρία και εκείνων που τις προχωρούν στη λήψη αποφάσεων σχετικές με την εταιρία, τα στελέχη αλλά και τους ενδιαφερόμενους φορείς. Πρόκειται θα λέγαμε για ένα σύστημα από νόμους, συμβόλαια και κοινωνικούς κανόνες, τα οποία διέπουν τη δομή των αποφάσεων που καλείται να πάρει η εκάστοτε επιχείρηση (Macey, 2010). Ακόμη, συνιστά ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό σε οργανισμούς, όπου οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων, κυρίως διευθυντές, διχάζονται από την πραγματική ιδιοκτησία της εταιρείας (Means, 2017). Έτσι, ο έλεγχος και η ιδιοκτησία διακλαδώνονται, δημιουργώντας προβλήματα σε μικροοικονομικό, αλλά και μακροοικονομικό επίπεδο.

Τα πλεονεκτήματα από την Εταιρική Διακυβέρνηση ποικίλουν σε μία επιχείρηση, συμβάλλοντας στην χρηματοοικονομική διαχείριση, αλλά και στην αύξηση των χρηματοοικονομικών τους αποτελεσμάτων. Πληθώρα μελετών καταδεικνύει πως η συνολική αποδοτικότητα και αποτελεσματικά της επιχείρησης βελτιώνονται (Tomynena&Wereko, 2012). Παράλληλα κάθε στέλεχος χάρη στην Εταιρική Διακυβέρνηση ενημερώνεται πλήρως, και οι πληροφορίες που παρέχονται, οι οποίες είναι υποχρεωτικές για να λειτουργήσει η επιχείρηση, βελτιώνονται (Hermalin&Weisbach, 2012).

Σύμφωνα με έρευνα των Munteanu, Zuca και Țînjă (2010) ο Εσωτερικός Έλεγχος αποτελεί μία δυναμική διαδικασία, η οποία θα πρέπει να εξελίσσεται μαζί με την εταιρεία και να συνδέεται άρρηκτα με το οικονομικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται. Στην έρευνα τους μελετάται η περίπτωση της Ρουμανίας, στην οποία η δραστηριότητα της ελεγκτικής είναι σχετικά νέα. Ο ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου δεν εκπληρώνεται σε σύγκριση με τις περιπτώσεις άλλων χωρών, κάτι που συνιστά ένα σύνθετο πρόβλημα που χρήζει περαιτέρω μελέτη. Οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι η αποτελεσματικότητα του Εσωτερικού Ελέγχου επηρεάζεται αρνητικά από διάφορους παράγοντες, μεταξύ των οποίων η διευθυντική κουλτούρα, η έλλειψη επικοινωνίας, η νομοθετική ασυνέπεια, η έλλειψη ρυθμίσεων, καθώς και ο βαθμός προσαρμογής του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου με τις ανάγκες του επιχειρηματικού κλάδου (Munteanu, Zuca & Țînjă, 2010).

Πληθώρα προηγούμενων μελετών, σχετικά με εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο του Βουκουρεστίου, έχουν αποκαλύψει ότι ένα μεγάλο μέρος αυτών των εταιρειών δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της Εταιρικής Διακυβέρνησης, όσον αφορά τους ανεξάρτητους διευθυντές, την Επιτροπή Ελέγχου, τα μέλη και τις γενικές συστάσεις για διαφάνεια. Οι εταιρείες που δεν εφαρμόζουν το υψηλότερο επίπεδο συστάσεων Εταιρικής Διακυβέρνησης τείνουν να έχουν χαμηλότερη επίδοση, να είναι λιγότερο κερδοφόρες, να είναι ασταθείς και να εμπλέκονται πιο εύκολα σε απάτες. Η συσχέτιση ανάμεσα στην Εταιρική Διακυβέρνηση και τον Εσωτερικό Έλεγχο προσεγγίζεται μέσω της ντετερμινιστικής σχέσης ανάμεσα στον κύκλο εργασιών, τις επενδύσεις περιουσιακών στοιχείων και την προσέλκυση των εργαζομένων. Όσο πιο θετικές είναι οι σχέσεις αυτές, τότε περισσότερο επωφελείται η εκάστοτε εταιρεία (Radu, 2012).

Έπειτα, η αποτελεσματική λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου υποτίθεται πως βοηθά τη διοίκηση στην εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων διακυβέρνησης, μειώνοντας τη πίεση από περιβαλλοντικές δράσεις και επιπτώσεις, ενισχύοντας παράλληλα την εμπιστοσύνη και άρα και την απόδοση της εταιρείας. Η Εταιρική Διακυβέρνηση με τη προώθηση κανόνων, συστημάτων και διαδικασιών προωθεί σχέσεις ανάμεσα στους μετόχους, τη διοίκηση, τους εργαζομένους και κάθε άλλο ενδιαφερόμενο μέλος που σχετίζεται με αποτελεσματικές στρατηγικές εταιρικής διαχείρισης και αυξάνει την οικονομική απόδοση της εταιρείας σε συνθήκες ηθικής και ασφάλειας (Radu, 2012).

Μελέτη των Tumwebaze, Mukyala, Ssekiziyivu, Tirisa και Tumwebonire (2018) αναφέρει ότι η Εταιρική Διακυβέρνηση και η λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου συμβάλλουν στην λογοδοσία εταιρειών, με τον Εσωτερικό Έλεγχο να συνιστά καθοριστικό παράγοντα επιβολής της λογοδοσίας. Και τα δύο καθίστανται ικανά να προωθήσουν πολιτικές για τη διαχείριση κινδύνων, διασφαλίζοντας την ύπαρξη αποτελεσματικών Εσωτερικών Ελέγχων για καλύτερη λογοδοσία στις επιχειρήσεις. Από τη μία, ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μια μακροχρόνια λειτουργία και ένα αποτελεσματικό εργαλείο διαχείρισης σε πολλούς οργανισμούς. Έχει αναγνωριστεί ως βασικό συστατικό των οργανισμών στο δημόσιο, αλλά και ιδιωτικό τομέα, με την λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου να μην περιορίζεται στη λειτουργία οποιασδήποτε συγκεκριμένης λειτουργίας εντός του οργανισμού, αλλά αντιμετωπίζεται και ως μια ξεχωριστή οντότητα υπεύθυνη σε υψηλό επίπεδο διοίκησης. Από την άλλη μία υγιής δομή Εταιρικής Διακυβέρνησης δεν βελτιώνει μόνο τον τρόπο που κατευθύνονται και ελέγχονται οι οντότητες αλλά τις βοηθά να γίνουν πιο υπεύθυνες και πιο αποτελεσματικές, ακολουθούμενες από την Επιτροπή Ελέγχου και τη σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) (Tumwebaze, Mukyala, etal, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

3.1 Ορισμός και έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης (Ε.Δ.)

Πληθώρα μελετητών έχει επιχειρήσει να ορίσει την Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance). Για πρώτη φορά η Εταιρική Διακυβέρνηση ορίστηκε από τον οικονομολόγο Milton Friedman, κατά τον οποίο Εταιρική Διακυβέρνηση σημαίνει *«ότι η διοίκηση της επιχείρησης ικανοποιεί τις προσδοκίες των ιδιοκτητών ή των μετόχων, οι οποίοι συνήθως στοχεύουν στην μεγιστοποίηση του πλούτου τους, προσαρμοσμένη όμως στους βασικούς κανόνες της κοινωνίας, όπως ορίζονται από τους νόμους και τα τοπικά έθιμα»*. Πρόκειται για έναν ορισμό, που βασίζεται στην οικονομική έννοια της μεγιστοποίησης της αγοραστικής αξίας (Friedman, 2007).

Η Ε.Δ. αποτελεί ένα σύστημα αρχών, σύμφωνα με το οποίο μία Ανώνυμη Εταιρεία, και όχι μόνο, οργανώνεται, λειτουργεί και διοικείται προκειμένου να διαφυλάξει και να ικανοποιήσει τα έννομα συμφέροντα κάθε συμβαλλόμενου με την εταιρεία. Πιο συγκεκριμένα συνιστά το σύστημα των συνολικών σχέσεων μεταξύ των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, της Διοίκησης, των εργαζομένων, των συνεργατών και των μετόχων μίας επιχείρησης με στόχο να εξασφαλιστούν και να διαχειριστούν αποδοτικά οι διάφοροι πόροι της εταιρείας, να διαχωριστούν οι ρόλοι, αλλά και να μεγιστοποιηθεί η απόδοση για τον μέτοχο. Όλα αυτά επιστρατεύοντας διαφανείς διαδικασίες και πρακτικές.

Έπειτα, θα μπορούσε να οριστεί ως ένα συνολικό σύστημα δικαιωμάτων, διαδικασιών και ελέγχου, τα οποία καθιερώνονται, τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε εξωτερικό επίπεδο και αφορούν τη διοίκηση της εταιρείας, προστατεύοντας πάντα τα συμφέροντα του κάθε εμπλεκόμενου παράγοντα στην εμπορική δραστηριότητα. Στην ουσία, η Εταιρική Διακυβέρνηση ασχολείται με τις μεθόδους εκείνες, με τις οποίες οι χρηματοδότες των εταιρειών εξασφαλίζουν ότι τα χρήματά τους θα τους επιστραφούν πίσω με κάποια απόδοση.

Με βάση τον Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης της Αγγλίας, ως Εταιρική Διακυβέρνηση ορίζεται το σύστημα εκείνο κατά το οποίο κάθε επιχείρηση και

οργανισμός ελέγχονται, διαγράφοντας μία συγκεκριμένη πορεία, με το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας να είναι υπεύθυνο για τη διακυβέρνησή της. Στις βασικές αρχές του Κώδικα συγκαταλέγονται η ηγεσία, η αποτελεσματικότητα, η υπευθυνότητα, η αποζημίωση-ανταμοιβή και οι σχέσεις με τους μετόχους (Council, 2012).

Επιπλέον, σύμφωνα με τους Shleifer και Vishny, η Εταιρική Διακυβέρνηση ορίζεται ως εκείνοι *«οι τρόποι με τους οποίους οι χρηματοδότες μιας επιχείρησης εγγυώνται ότι η επένδυση τους θα έχει απόδοση»*. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, η εκάστοτε επιχείρηση στοχεύει στη μεγιστοποίηση της απόδοσης των μετόχων και των δανειστών της. Η θέση τους δικαιολογείται με το εξής επιχείρημα, ότι η χρηματοδότηση στην επιχείρηση από τη πλευρά των επενδυτών ενδέχεται να χαθεί στη περίπτωση που η επιχείρηση μπει σε «μπελάδες». Αναφορικά με τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης (εργαζόμενοι, προμηθευτές, πελάτες), είναι σε θέση να αποχωρήσουν δίχως να χάσουν τις επενδύσεις τους (Goergen, 2015).

Επιπρόσθετα, με την Εταιρική Διακυβέρνηση νοούνται όλες οι τάσεις και οι έννομες σχέσεις που εκδηλώνονται και οι οποίες θεμελιώνονται υπό το πρίσμα της λειτουργίας της επιχείρησης, είτε αυτή ασκείται υπό κανονικές και υγιείς συνθήκες είτε ασκείται υπό δύσκολες οικονομικές συνθήκες (Ν. 4706/2020). Με δεδομένο αυτό, η Εταιρική Διακυβέρνηση καθορίζει τους κανόνες σύμφωνα με τους οποίους ασκείται η εξουσία σε μία επιχείρηση. Γενικά, πρόκειται για το σύνολο εκείνων των διατάξεων, οι οποίες εξασφαλίζουν τους νόμιμους στόχους της διοίκησης της επιχείρησης, καθώς και την καταλληλότητα και επάρκεια των μέσων που θα χρησιμοποιηθούν για την υλοποίηση αυτών (Λαζαρίδης & Δρυμπέτας, 2011).

3.2 Βασικές αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Εταιρική Διακυβέρνηση δε στοχεύει απλώς στο να διασφαλίσει τη κυριότητα και την εντιμότητα μιας επιχείρησης, αλλά και να προωθήσει την αποτελεσματικότητα και την ανάπτυξη των εκάστοτε εργασιών, προκειμένου να οδηγήσει στην κερδοφορία (Λαζαρίδης & Δρυμπέτας, 2011). Για να καλυτερεύσει το νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο των χωρών, αναφορικά με την εφαρμογή της Εταιρικής

Διακυβέρνησης σε παγκόσμιο επίπεδο, θα πρέπει οι ρυθμίσεις της να διέπονται από κάποιες αρχές. Πιο συγκεκριμένα, η Εταιρική Διακυβέρνηση για να επιτελεί τον ουσιαστικό της ρόλο θα πρέπει να διέπεται από τις ακόλουθες αρχές:

- Υπευθυνότητα των μελών που απαρτίζουν την Εταιρική Διακυβέρνηση, και πειθαρχία στην εφαρμογή των κανόνων Εταιρικής Διακυβέρνησης,
- Αποκάλυψη και Διαφάνεια. Πρέπει να αποκαλύπτονται έγκαιρα και έγκυρα τα στοιχεία που αφορούν την επιχείρηση, παρέχοντας διαφάνεια και αλήθεια, ώστε να διασφαλίζεται η άμεση πρόσβαση και σαφή πληροφόρηση προς τα ενδιαφερόμενα μέρη,
- Λογοδοσία εκ μέρους της διοίκησης, και ειδικά των μελών του Δ.Σ., προς τους μετόχους, ώστε να παρέχονται οι απαραίτητες εξηγήσεις και πληροφορίες προς αυτούς,
- Ευθύνη του Δ.Σ., διαθέτοντας ένα κατάλληλο επίπεδο δέσμευσης, ώστε να εκπληρώσει με σύνεση τα καθήκοντά του,
- Αμεροληψία, ώστε να λαμβάνονται οι αποφάσεις ανεπηρέαστα και με αντικειμενικό τρόπο,
- Εντιμότητα και ηθική για τα μέλη του Δ.Σ. και τους εκτελεστικούς διευθυντές, αναπτύσσοντας ένα κώδικα δεοντολογίας που πρέπει να εφαρμόζεται.

Σε γενικές γραμμές με την Ε.Δ. θα πρέπει να προστατεύονται τα δικαιώματα και η ισότιμη μεταχείριση όλων των μετόχων, καθώς και οι βασικές λειτουργίες της ιδιοκτησίας της επιχείρησης. Παράλληλα, να διασφαλίζονται τα συμφέροντα των λοιπών ενδιαφερομένων της επιχείρησης (πελατών, προμηθευτών, δανειστών, ρυθμιστικών αρχών κλπ.), αναγνωρίζοντας ότι η επιχείρηση έχει νομικές και άλλου είδους υποχρεώσεις απέναντι τους. Να διασφαλίζεται, ακόμη, η έγκαιρη και ακριβής γνωστοποίηση των θεμάτων που άπτονται της εταιρείας, καθιστώντας σαφές και ξεκάθαρο το ρόλο και τις ευθύνες/αρμοδιότητες της διοίκησης (management), δηλαδή των μελών του Δ.Σ. και των διευθυντών, καθώς και αυτών που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο οι διευθυντές και το management γενικά, αναπτύσσουν ένα μοντέλο διακυβέρνησης, το οποίο ορίζει το ρόλο των συμμετεχόντων στην επιχείρηση και έπειτα αξιολογούν, κάθε τόσο, την αποτελεσματικότητά του μοντέλου αυτού. Αυτό σημαίνει πως οι ανώτεροι

διοικητικοί λειτουργοί της εκάστοτε επιχείρησης, τη διοικούν και τη διαχειρίζονται με εντιμότητα και ηθική, ειδικά όταν παρατηρούνται συγκρούσεις συμφερόντων, είτε πραγματικές, είτε φαινομενικές. Παράλληλα, λειτουργούν με διαφάνεια και αποκαλύπτουν πάντα τις οικονομικές αναφορές και τα αποτελέσματα της επιχείρησης (Ξανθάκης, Τσιπούρη, Σπανός, 2003).

3.3 Οφέλη Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Εταιρική Διακυβέρνηση καθίσταται αναγκαία, συμβάλλοντας σημαντικά στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Όταν μια επιχείρηση συμμορφώνεται στις αρχές της Ε.Δ., τα οφέλη ποικίλουν και δεν περιορίζονται μόνο στο επίπεδο της επιχείρησης αλλά ακόμη επεκτείνονται στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποια από τα οφέλη αυτά:

Βελτιώνεται η λειτουργική αποδοτικότητα:

Με την Εταιρική Διακυβέρνηση βελτιώνεται το σύστημα ιεραρχίας και ευθυνών σε μία επιχείρηση, ελαχιστοποιώντας σημαντικά τον κίνδυνο απάτης και φέρνοντας στην επιφάνεια τυχόν προβλήματα και δυσκολίες. Παράλληλα, η διαδικασία και η λήψη αποφάσεων βελτιώνονται, δημιουργώντας ένα επιχειρησιακό περιβάλλον, το οποίο ωφελείται. Αρχικά, η διοίκηση μπορεί και ενημερώνεται πλήρως για τις διάφορες καταστάσεις και παραμέτρους που σχετίζονται με τη λειτουργία της επιχείρησης. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με βάση τους πραγματικούς εμπορικούς σκοπούς, ενώ λειτουργούν μηχανισμοί, προκειμένου να αποφευχθεί η έκθεση της επιχείρησης σε καταστάσεις μη συμμόρφωσης ή παρανομίας. Τέλος, όσον αφορά την αποζημίωση και την επιβράβευση των στελεχών, στόχος είναι να γίνονται με αντικειμενικότητα, προσφέροντας κίνητρα στο προσωπικό και στα στελέχη για βελτίωση της αποδοτικότητάς τους, και κατ' επέκταση της επιχείρησης.

Μειώνεται το κόστος κεφαλαίου μιας επιχείρησης:

Η εφαρμογή των αρχών Ε.Δ. οδηγεί σε πιο χαμηλά κόστη, τόσο στο κομμάτι των δανειστικών υποχρεώσεων, όσο και της χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων τους. Επιχειρήσεις, οι οποίες διακρίνονται για την συνέπεια και τη σταθερότητά τους

απολαμβάνουν χαμηλά επιτόκια δανείων, ενώ οι περίοδοι παροχής πιστώσεων από τους προμηθευτές ενισχύονται.

Προωθείται η προσβασιμότητα σε κεφαλαιαγορές:

Η εφαρμογή της Ε.Δ. από μέρους των επιχειρήσεων τις καθιστά πιο φιλικές προς τους επενδυτές. Την ίδια στιγμή, οι επενδυτές εμπιστεύονται τις ικανότητες τους για παραγωγή των απαιτούμενων αποδόσεων, χωρίς αυτό να συνεπάγεται σύγκρουση με τους μετόχους και τα συμφέροντά τους.

Βελτιώνεται η εικόνα και η φήμη μιας επιχείρησης:

Η διαφάνεια, η νομιμότητα και η αποτελεσματική λειτουργία μιας επιχείρησης συνεπάγονται την υπεραξία της. Όταν το κοινό, οι επενδυτές και οι κρατικοί μηχανισμοί εμπιστεύονται μια επιχείρηση, η θέση της ισχυροποιείται, ενισχύοντας ακόμη περισσότερο την εμπιστοσύνη στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει. Ακόμη, η επιχείρηση συνιστά πόλο έλξης για εργασιακή απασχόληση, εξασφαλίζοντας πιο ομαλή συνεργασία με τους διάφορους εποπτικούς, αλλά και κρατικούς φορείς (Παλαιολόγος, 2013).

3.4 Συστατικά στοιχεία Εταιρικής Διακυβέρνησης

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν την Εταιρική Διακυβέρνηση σε μία επιχείρηση. Μεταξύ των στοιχείων αυτών συγκαταλέγονται το Διοικητικό Συμβούλιο, στο οποίο περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος και ο Διευθύνων Σύμβουλος, οι Επιτροπές, καθώς και τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Ως συστατικό στοιχείο της Εταιρικής Διακυβέρνησης νοούνται οι Εσωτερικοί Ελεγκτές. Στον παρόν κεφάλαιο, θα γίνει ακόμη λόγος σε θέματα αποζημίωσης και αποδοχών των Μελών του Δ.Σ., στην Επιτροπή Ελέγχου, καθώς και στον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας μιας επιχείρησης.

3.4.1 Διοικητικό συμβούλιο

Αρχικά, το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) συνιστά το αρμόδιο όργανο, το οποίο παίρνει αποφάσεις για οτιδήποτε σχετίζεται με τη διοίκηση της επιχείρησης, τη

διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, καθώς και την υλοποίηση των στόχων που θέτει η εκάστοτε επιχείρηση. Στην ουσία, αρμοδιότητες του Δ.Σ. αποτελούν η καθοδήγηση και ο έλεγχος της επιχείρησης, μέσα από την τήρηση των κανόνων καλής Εταιρικής Διακυβέρνησης. Σε γενικές γραμμές, είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση των όποιων επιχειρησιακών κινδύνων, οι οποίοι προκύπτουν από τη δραστηριότητα της ίδιας της επιχείρησης. Να σημειωθεί πως κάθε απόφαση και γενικά όποια ενέργεια του Δ.Σ. θα πρέπει να διέπεται από εντιμότητα και διαφάνεια. Παράλληλα, η κάθε απόφαση θα πρέπει να ωφελεί όχι μόνο τους μετόχους, αλλά και κάθε κοινωνική ομάδα, η οποία εμπλέκεται στη λειτουργία της επιχείρησης.

Όσον αφορά τις υποχρεώσεις που έχει ένα Δ.Σ. με βάση το νόμο, είναι να λειτουργεί πάντα προς το συμφέρον όχι μόνο της επιχείρησης, αλλά και των μετόχων της, να εξασκεί με σύνεση, αλλά και επιδεξιότητα τα όποια καθήκοντά του. Οι αρμοδιότητες που αναθέτει το Διοικητικό Συμβούλιο στα μέλη του και γενικά σε τρίτα πρόσωπα δεν θα πρέπει να επιδιώκουν ίδια συμφέροντα με εκείνα που αντιβαίνουν της εταιρείας(Παλαιολόγος, 2012).

Αξίζει να σημειωθεί εδώ, και το ζήτημα των αμοιβών και αποζημιώσεων του Δ.Σ., το οποίο αποτελεί ένα ιδιαίτερο θέμα, και πολλές φορές λειτουργεί αρνητικά για την ίδια την επιχείρηση. Σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές της Εταιρικής Διακυβέρνησης, τα μέλη του Συμβουλίου λαμβάνουν αυστηρά αποδοχές, οι οποίες αντιστοιχούν στη προσπάθεια και το χρόνο που αφιέρωσαν, καθώς και τις ευθύνες τις οποίες ανέλαβαν. Όσον αφορά, το ύψος των αποδοχών, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, αντικειμενικότητα, δικαιοσύνη και αξιοκρατία.

Σε περίπτωση αποζημίωσης, αυτή θα πρέπει να καθορίζεται προσεκτικά, ώστε να μην δίνεται σύμφωνα με τη κερδοφορία της μετοχής της εταιρείας. Επισημαίνεται ότι, η αποζημίωση επιδιώκει να ευθυγραμμίσει τα συμφέροντα τόσο των μετόχων, όσο και των μελών του Δ.Σ., αποφεύγοντας να δίνεται κίνητρο να αναμειχθούν τα μέλη της εταιρείας σε δόλια μέσα για την ενίσχυση της τιμής των μετοχών. Έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα διάπραξης απάτης όταν π.χ. ο Διευθύνων Σύμβουλος διαθέτει μετοχές της εταιρείας στο χρηματιστήριο. Μία συσχέτιση μεταξύ των αποζημιώσεων των μελών του Δ.Σ. και της πιθανότητας απάτης έγινε στην έρευνα των Johnson, Ryan&Tian. Συγκεκριμένα στην έρευνα αυτή, διαπιστώθηκε πως τα στελέχη σε εταιρείες που διαπράχθηκε απάτη έχουν

περισσότερες επιλογές, πωλούν πιο πολλές μετοχές και δέχονται μεγαλύτερη αποζημίωση καθ' όλη τη διάρκεια της απάτης. (Johnson, Ryan&Tian, 2009).

3.4.2 Πρόεδρος

Ο Πρόεδρος του Δ.Σ., ως μη εκτελεστικό όργανο, έχει καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία της επιχείρησης. Αρχικά, κατευθύνει τις οικονομικές επιδόσεις και συζητά με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς της επιχείρησης. Αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα, καθώς συγκεντρώνει στο πρόσωπο του μεγάλη εξουσία, έχοντας στη διάθεση του ηγετικές ικανότητες, γνώσεις σχετικές με τον επιχειρησιακό κλάδο, αλλά και πλήθος γνώσεων σε χρηματοοικονομικό, οικονομικό και διοικητικό επίπεδο. Είναι σαφές πως για να μπορέσει να επιτελέσει αποτελεσματικά το έργο του θα πρέπει εκτός από τα παραπάνω, να αποφεύγει να κάνει κατάχρηση της εξουσίας του (Μούζουλας, 2003). Σύμφωνα με το Ν. 4706/2020, σε περίπτωση που το Δ.Σ., κατά παρέκκλιση της παρ. 1 του άρθρου 8, διορίσει ως Πρόεδρο κάποιο εκτελεστικό μέλος από το Δ.Σ. τότε, είναι υπόχρεο να διορίσει και Αντιπρόεδρο, ο οποίος θα είναι μη εκτελεστικό όργανο (Ν. 4706/2020).

3.4.3 Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου

Το Δ.Σ. απαρτίζεται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη, προκειμένου να διατηρηθεί μεταξύ των μελών μία ισορροπία. Αποτελείται, επίσης, από ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη, ώστε η λήψη αποφάσεων να μην επηρεάζεται από κανέναν άνθρωπο και καμία ομάδα ατόμων.

Ως εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. νοούνται όσοι ασχολούνται σε καθημερινή βάση με διοικητικά θέματα της εταιρείας. Τέτοια θέματα αποτελούν οι πωλήσεις, το μάρκετινγκ, οι προμήθειες και η διανομή προϊόντων. Η αμοιβή αυτών των μελών για τη συμμετοχή τους στο Δ.Σ. γίνεται ξεχωριστά από την αμοιβή τους για τα καθημερινή τους καθήκοντα. Τα μέλη αυτά γνωρίζουν εκ των έσω την εταιρεία, κάτι που ενισχύει την αφοσίωσή τους από τη μία, από την άλλη όμως επηρεάζει την αντικειμενικότητά τους, η οποία απαιτείται. Με δεδομένο ότι τα εκτελεστικά μέλη δύναται να επηρεάσουν τη πληροφόρηση, η οποία φτάνει στα μη εκτελεστικά μέλη, προβλέπεται από τις αρχές της Εταιρικής Διακυβέρνησης ότι πάντα η άποψη, η οποία θα εκφέρεται από αυτά θα είναι πραγματική, ακόμη και εάν έρχεται σε αντιδιαστολή

με τη γνώμη των υπόλοιπων μελών του Συμβουλίου. Παράλληλα, συνεδριάζουν με τα μη εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. αναφορικά με την στρατηγική που επρόκειτο να ακολουθήσουν (Ν. 4706/2020).

Ως μη εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. νοούνται όσοι δεν ασχολούνται με καθημερινά διοικητικά θέματα της εταιρείας, αλλά έχουν την ευθύνη να εποπτεύουν διάφορα εταιρικά ζητήματα. Ο αριθμός των εκτελεστικών μελών εκτιμάται στο 1/3 του συνολικού αριθμού μελών, όχι λιγότερο. Τα μη εκτελεστικά μέλη διασφαλίζουν την ορθότητα της στρατηγικής και πολιτικής, τα οποία εφαρμόζει και ακολουθεί κάθε εταιρεία, καθώς επίσης διασφαλίζουν την αποτελεσματική εποπτεία των εκτελεστικών μελών, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης και της απόδοσης των επιδόσεων τους. Είναι υπεύθυνα ακόμη, για την ύπαρξη δικλίδων ασφαλείας που σχετίζονται με την διοίκηση της εταιρείας, αλλά και για την απουσία συγκρουόμενων συμφερόντων, ανάμεσα στις προσωπικές επιδιώξεις των μελών και του συμφέροντος της εταιρείας. Μία επιπρόσθετη αρμοδιότητά τους είναι να εξετάζουν και να εκφράζουν απόψεις σχετικά με τις υποβαλλόμενες προτάσεις των εκτελεστικών μελών βάσει υφιστάμενων πολιτικών. Σημειώνεται ότι, με βάση τον Ν. 4706/2020, στα μη εκτελεστικά μέλη συμπεριλαμβάνονται και τα ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη Δ.Σ..

Ένα μη εκτελεστικό μέλος για να θεωρηθεί ανεξάρτητο θα πρέπει, κατά τη διάρκεια της θητείας του, το ποσοστό δικαιωμάτων ψήφου που κατέχει στην εταιρεία, να μη ξεπερνά το 0,5% του Μετοχικού Κεφαλαίου (Ν. 4706/2020). Ακόμη, εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση ή ορίζονται από το Δ.Σ., όπως ορίζει και η παράγραφος 4 του άρθρου 9. Όπως ήδη αναφέραμε, τα μη εκτελεστικά μέλη θα πρέπει να συνιστούν το 1/3 τουλάχιστον των συνολικών μελών και πρέπει να είναι τουλάχιστον δύο.

Για να είναι εφικτή η διασφάλιση της αντικειμενικότητας και της ανεξαρτησίας όλων των μελών του Δ.Σ., τα ίδια μέλη δεν θα πρέπει να εκλέγονται για δεύτερη θητεία, ενώ οι όποιες αποδοχές τους δεν θα πρέπει να συνδέονται με τα κέρδη της εταιρείας. Τέλος, τόσο η διαφάνεια, όσο και η αντικειμενικότητα στη λήψη αποφάσεων διασφαλίζονται από την ύπαρξη μη εκτελεστικών μελών και ανεξάρτητων μη εκτελεστικών μελών στο Δ.Σ. (Μούζουλας, 2003).

3.4.4 Επιτροπές

Όπως ορίζεται από τον Ν. 4449/2017, η εταιρεία διαθέτει Επιτροπή Ελέγχου. Επίσης, διαθέτει Επιτροπή Αποδοχών, σύμφωνα με το άρθρο 11 του Ν. 4706/2020 και Επιτροπή Υποψηφιοτήτων, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 4706/2020. Και οι τρεις Επιτροπές έχουν κανονισμούς λειτουργίας, κατά τους οποίους ορίζεται ο ρόλος τους, καθώς και η διαδικασία σύγκλισης και συνεδριάσεων. Όσον αφορά τις Επιτροπές Αποδοχών και Υποψηφιοτήτων σημειώνεται ότι, είναι δυνατόν οι αρμοδιότητές τους να ανατεθούν σε μία Επιτροπή, πρέπει να είναι τουλάχιστον τριμελής και να αποτελούνται από μη εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ..

Ένα θεμελιώδες και απαραίτητο κομμάτι στην Εταιρική Διακυβέρνηση αποτελεί η Επιτροπή Ελέγχου βάσει του άρθρου 44 του Ν. 4449/2017. Οι αρμοδιότητές της Επιτροπής Ελέγχου ποικίλουν και σχετίζονται με την εποπτεία της αξιοπιστίας, της επάρκειας και της πληρότητας των διαδικασιών, αλλά και των δικλίδων ασφαλείας που εφαρμόζονται από τη διοίκηση και τα οποία αφορούν, τόσο την ετοιμασία, όσο και την κοινοποίηση των διαφόρων οικονομικών στοιχείων. Ακόμη, οφείλει να προστατεύει τα συμφέροντα των μετόχων και όλων των εμπλεκόμενων φορέων, αλλά και να εντοπίζει, να κατανοεί, να αξιολογεί, να επεξεργάζεται και να ιεραρχεί τους διάφορους επιχειρησιακούς κινδύνους, οι οποίοι προκύπτουν από την επιχείρηση και το τρόπο λειτουργίας της.

Σημαντική αρμοδιότητα της Επιτροπής Ελέγχου είναι η εποπτεία του Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας και της ορθής λειτουργίας του συστήματος, προωθώντας τη διασφάλιση της συμμόρφωσης στους νόμους και τις διατάξεις αυτού. Τόσο η επικοινωνία, όσο και η συνεργασία με τους Ορκωτούς Ελεγκτές της εταιρείας και η διαχείριση των θεμάτων που προκύπτουν κατά τη συνεργασία τους, είναι δικό της μέλημα. Η Επιτροπή Ελέγχου είναι υπεύθυνη, ακόμη και για την εφαρμογή, αλλά και εποπτεία ενός κώδικα ηθικής και δεοντολογίας. Τέλος, έχει την υποχρέωση να εφαρμόζει και να εποπτεύει μηχανισμούς για πιθανές απάτες, ενώ παράλληλα να ενημερώνει ανά τακτά διαστήματα το Δ.Σ. και τους μετόχους για τα θέματα που σχετίζονται με τις παραπάνω αρμοδιότητες.

Επιπρόσθετα, σχετικά με τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου θα πρέπει να διαθέτουν συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες, καθώς και επαγγελματική εμπειρία

προκειμένου να φέρουν εις πέρας τα καθήκοντα τους. Θα πρέπει, ακόμη, να είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση της εταιρείας και να διαθέτουν γνώσεις και εμπειρία στα οικονομικά (Μέκος, 2003).

Όσον αφορά την Επιτροπή Αποδοχών, είναι υπεύθυνη για τη διατύπωση προτάσεων, σχετικά με την πολιτική αποδοχών που υποβάλλεται για έγκριση στην Γενική Συνέλευση, τις αποδοχές των προσώπων που εμπίπτουν στην πολιτική αυτή, εξετάζοντας παράλληλα πληροφορίες για να συμβουλέψει το Δ.Σ., πριν υποβληθεί η ετήσια έκθεση αποδοχών στην Γενική Συνέλευση (Ν. 4548/2018 αρ.110-112).

Η Επιτροπή Υποψηφιοτήτων είναι υπεύθυνη για τον εντοπισμό κατάλληλων προσώπων, τα οποία θα αποκτήσουν την ιδιότητα του μέλους του Δ.Σ., βάσει του κανονισμού λειτουργίας, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που καθορίζει η εταιρεία για την πολιτική καταλληλότητας που ακολουθεί και εφαρμόζει.

3.4.5 Εσωτερικός Έλεγχος

Ο Εσωτερικός Έλεγχος θεωρείται καθοριστικό κομμάτι της Εταιρικής Διακυβέρνησης ενός οργανισμού. Το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Institute of Internal Auditor's) αναφέρεται στον Εσωτερικό Ελεγκτή και τον ρόλο του. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο, αφού υποστηρίζουν τη δεοντολογική κουλτούρα κάθε οργανισμού, συμβάλλοντας έτσι στην ανίχνευση της υπεξαίρεσης των περιουσιακών στοιχείων που διαθέτει ο εκάστοτε οργανισμός ή άλλης μορφής απάτης. Επιπλέον, στις αρμοδιότητες των Εσωτερικών Ελεγκτών συγκαταλέγονται η αντικειμενική αξιολόγηση, αλλά και η περιοδική επιθεώρηση της λειτουργίας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, ως προς την επάρκειά του, η ομαλή λειτουργία της επιχείρησης, και τέλος ο περιορισμός, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, των αρνητικών συνεπειών. Οι συνέπειες αυτές οφείλονται σε διάφορους επιχειρηματικούς κινδύνους (Pickett, 2005).

Ακόμη, ο Εσωτερικός Έλεγχος στοχεύει στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας μίας οικονομικής μονάδας, ασκώντας μία επικοινωνιακή κριτική, περιορίζοντας ή εξαλείφοντας τους όποιους κινδύνους (Cohen&Sayag, 2010). Στην ουσία, οι Εσωτερικοί Ελεγκτές, είναι αρμόδιοι να εξετάσουν εάν οι

θεσπιζόμενες διαδικασίες προστατεύουν την περιουσία της επιχείρησης και των μελών της, εάν διασφαλίζεται η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και εάν εφαρμόζονται οι οδηγίες της διοίκησης. Όλα αυτά προκειμένου να βελτιωθεί, τόσο η αποδοτικότητα, όσο και να πραγματοποιηθούν οι επιχειρησιακοί στόχοι (Παπαστάθης, 2014).

Σε γενικές γραμμές μεταξύ της Εταιρικής Διακυβέρνησης και του Εσωτερικού Ελέγχου παρατηρείται μία στενή σχέση, ικανή να επιδράσει σε κάθε είδος οικονομικής δραστηριότητας, έχοντας καθοριστικές επιπτώσεις. Η ύπαρξη αποτελεσματικής συνεργασίας, όχι μόνο βελτιώνει την απόδοση της εταιρείας, αλλά και της προσδίδει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Αναλυτικά, σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν. 4706/2020, η επιχείρηση διαθέτει μια ανεξάρτητη μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου, η οποία είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση και βελτίωση των πολιτικών και των λειτουργιών της επιχείρησης, αναφορικά με το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου που εφαρμόζεται. Στην μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου υπάρχει ένας επικεφαλής, ο οποίος διορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής Ελέγχου. Είναι υπάλληλος πλήρους απασχόλησης της επιχείρησης, ανεξάρτητος, τόσο προσωπικά, όσο και λειτουργικά, και αντικειμενικός στην άσκηση των καθηκόντων του, διαθέτοντας ασφαλώς τις κατάλληλες γνώσεις και την εμπειρία που απαιτείται. Δεν μπορεί να είναι μέλος του Δ.Σ., ή μέλος με δικαίωμα ψήφου στις διάφορες Επιτροπές της επιχείρησης, και πρέπει να μην έχει στενή σχέση με τα μέλη, είτε του Δ.Σ., είτε των Επιτροπών. Για την άσκηση των καθηκόντων του, ο επικεφαλής του Εσωτερικού Ελέγχου έχει πρόσβαση σε όλα τα ανεξάρτητα τμήματα της επιχείρησης, καθώς και σε οποιοδήποτε στοιχείο είναι απαραίτητο για να εκτελέσει με αποτελεσματικότητα το έργο του (Ν. 4706/2020 άρθρο 15). Σημειώνεται ότι, εκτενέστερη αναφορά σχετικά με τις αρμοδιότητες του Εσωτερικού Ελέγχου και την επιρροή αυτού στην Ε.Δ., γίνεται στην παράγραφο 3.6 της παρούσας εργασίας.

3.4.6 Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας

Οι όποιες πολιτικές, στρατηγικές και λειτουργίες εφαρμόζει μία εταιρεία, τυποποιούνται και αποτυπώνονται με τη βοήθεια του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας, ο οποίος όχι μόνο θα πρέπει να ανταποκρίνεται στο μέγεθος και το σχέδιο της εταιρείας, αλλά και στις αρχές της σύγχρονης κοινωνικής οργάνωσης. Πιο συγκεκριμένα, είναι αρμόδιος για την οργάνωση της εταιρικής δομής και των διοικητικών εκπροσώπων, την περιγραφή των αρμοδιοτήτων που έχει η κάθε διεύθυνση, τις αρμοδιότητες Εσωτερικού Ελέγχου, τις βασικές λειτουργικές αρχές της εταιρείας, τον Κώδικα Δεοντολογίας και τις βασικές λειτουργικές αρχές ανά συναλλακτικό κύκλο (Ν. 4706/2020 άρθρο 14).

Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας κρίνεται ιδιαίτερα καθοριστικός, αφού συνιστά πρωτεύον εργαλείο διοίκησης και ελέγχου. Δεν ακολουθεί κάποιο συγκεκριμένο μοτίβο, ωστόσο κρίνεται πετυχημένος όταν προχωρά στην επαρκή κάλυψη και στο κατάλληλο βάθος των δραστηριοτήτων της επιχείρησης, όταν χρησιμοποιείται εύκολα, και όταν λειτουργεί ευέλικτα, προκειμένου να διαχειριστεί δύσκολες περιστάσεις, δίχως να αφήνει κενά.

3.4.7 Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνηση

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του Ν. 4706/2020, η επιχείρηση υιοθετεί και εφαρμόζει έναν κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης, ο οποίος καταρτίστηκε από «φορέα εγνωσμένου κύρους». Ο κώδικας αυτός μπορεί να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις της εκάστοτε επιχείρησης, έπειτα από απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (Ν. 4706/2020 άρθρο 17).

3.5 Η συμβολή του Εσωτερικού Ελέγχου (Ε.Ε.) στην Εταιρική Διακυβέρνηση

Όπως έχει ειπωθεί και σε προηγούμενη παράγραφο, η Εταιρική Διακυβέρνηση στοχεύει στο να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης, διαφάνειας και λογοδοσίας. Πρόκειται για απαραίτητα στοιχεία στην διαδικασία προώθησης μακροπρόθεσμων επενδύσεων, την επίτευξη σταθερότητας, αλλά και επιχειρηματικής ακεραιότητας (OECD, 2015). Η πληθώρα των σκανδάλων σε Αμερική, αλλά και σε διάφορες άλλες χώρες, έχουν καταστήσει αναγκαία την ενδυνάμωση των ρυθμιστικών πλαισίων, προκειμένου να καλλιεργηθεί περαιτέρω η εμπιστοσύνη από τη πλευρά του επενδυτικού κοινού. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αυξηθούν οι απαιτήσεις για εσωτερική ασφάλεια στις διαδικασίες της Ε.Δ., τη διαχείριση κινδύνου και την ενίσχυση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ). Η Λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου (ΛΕΕ) αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην αποτελεσματική Ε.Δ. (Soh & Martinov-Bennie, 2011).

Ο Εσωτερικός Έλεγχος έχει καθοριστικό ρόλο στην Ε.Δ., καθώς αποτελεί εσωτερικό στοιχείο αυτής (Prawit, etal, 2009), αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι μιας επιχείρησης. Ο Εσωτερικός Έλεγχος αποτελεί μία οργανωμένη δραστηριότητα σε μία εταιρεία, η οποία λειτουργεί αυτόνομα και δραστηριοποιείται σε θέματα που σχετίζονται με την διασφάλιση των αρχών της Ε.Δ. στο εσωτερικό της επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Ν. 3016/2002, ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του Εσωτερικού Ελέγχου προϋποθέτει την εισαγωγή των μετοχών και διαφόρων άλλων κινητών αξιών στην οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά. Η διαδικασία αυτή ελέγχεται από μία ειδική, ανεξάρτητη και αυτόνομη υπηρεσία της εταιρίας.

Η έννοια του Εσωτερικού Ελέγχου επικεντρώνεται στην Ε.Δ. και περισσότερο στο ρόλο του Δ.Σ., τονίζοντας τον ρόλο του Εσωτερικού Ελέγχου στην υποβοήθηση της επίτευξης της στοχοθεσίας της οικονομικής οντότητας. Το Δ.Σ. ευθύνεται για τις τελικές αποφάσεις, οι οποίες αφορούν τους αντικειμενικούς στόχους μιας εταιρίας και της επίτευξης αυτών. Επιπλέον, παρέχει την κατάλληλη καθοδήγηση και διεξάγει τους αναγκαίους ελέγχους. Δεδομένων των εκάστοτε οικονομικών συνθηκών, η Ε.Δ. καλείται να ανταποκριθεί σε έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο δράσης (Bekiaris, Efthymiou & Koutoupis, 2013).

Με τον Ε.Ε. γίνονται οι απαραίτητες ενέργειες και παρέχονται οι αναγκαίες πληροφορίες που αφορούν την οικονομική και λειτουργική δραστηριότητα και οι οποίες βοηθούν τις διοικητικές δραστηριότητες, βελτιώνοντας την

αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα τους και κατ' επέκταση την αποτελεσματικότητα της εταιρείας. Θα ήταν σημαντική παράλειψη να μην αναφερθεί ότι η απόδοση μιας οικονομικής οντότητας δεν αποτελεί μόνο αποτέλεσμα της συμμόρφωσης, αλλά και αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον Εσωτερικό Έλεγχο και στην εταιρεία, αφού η μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής λειτουργίας της εταιρείας. Ο Εσωτερικός Ελεγκτής, λοιπόν, συνιστά, εκτός των άλλων, και έναν σύμβουλο της διοίκησης αναφορικά με τις εσωτερικές δικλίδες, οι οποίες δύναται να εφαρμοστούν στην εκάστοτε οικονομική οντότητα (Munteanu & Laurentiu - Zaharia, 2014).

Στον Ν. 4706/2020 γίνεται εκτενής αναφορά στις αρμοδιότητες του Εσωτερικού Ελέγχου, όσον αφορά την Εταιρική Διακυβέρνηση. Η μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου εφαρμόζει Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας, ο οποίος εγκρίνεται από το Δ.Σ., μετά από πρόταση της Επιτροπής Ελέγχου. Επίσης, ο αριθμός των Εσωτερικών Ελεγκτών που απασχολούνται σε μία επιχείρηση πρέπει να είναι ανάλογος με το μέγεθος της επιχείρησης, τον αριθμό των συνολικών υπαλλήλων της, καθώς και τα γεωγραφικά σημεία, όπου αυτή δραστηριοποιείται. Σύμφωνα με το άρθρο 16 του Ν. 4706/2020, ορίζονται οι αρμοδιότητες της μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου μίας επιχείρησης. Συγκεκριμένα, ως αρμοδιότητες της μονάδας ορίζονται:

- Η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η αξιολόγηση της εφαρμογής του Κανονισμού Λειτουργίας, του κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση, των μηχανισμών διασφάλισης ποιότητας και γενικά του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, ως προς την επάρκεια και την ορθότητα των πληροφοριών που παρέχονται, την διαχείριση των κινδύνων και την συμμόρφωση της επιχείρησης όπου απαιτείται.
- Η σύνταξη εκθέσεων προς την ελεγχόμενη επιχείρηση, σχετικά με τα ευρήματα που κατέληξε από τον έλεγχο που διεξήγαγε, καθώς και τους κινδύνους που απορρέουν από αυτά, συστήνοντας τους κατάλληλους τρόπους αντιμετώπισης ή βελτίωσης. Επισημαίνεται ότι οι εκθέσεις αυτές, μαζί με τις απαντήσεις της ελεγχόμενης επιχείρησης, σχετικά με τα ευρήματα του Εσωτερικού Ελέγχου, υποβάλλονται ανά τρίμηνο στην Επιτροπή Ελέγχου.
- Η συμμετοχή του επικεφαλής της μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου στις Γενικές Συνελεύσεις των μετόχων.

- ο Η συνεργασία του επικεφαλής της μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, όποτε απαιτείται, παρέχοντας εγγράφως πληροφορίες που είναι απαραίτητες ώστε να διευκολυνθεί η εποπτεία της επιχείρησης από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (Ν. 4706/2020 άρθρο 16).

Τονίζεται ότι, με απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς μπορούν να καθορίζονται και ειδικά ζητήματα αναφορικά με τις πρακτικές και τα πρότυπα του Εσωτερικού Ελέγχου, προσαρμοσμένα σε κάθε επιχείρηση, ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου (Ν. 4706/2020 άρθρο 16).

Συμπερασματικά, ο Εσωτερικός Έλεγχος καλείται να αναπτύσσει συνεχώς νέες προσεγγίσεις, νέα προϊόντα, αλλά και υπηρεσίες ελέγχου, οι οποίες θα ανταποκρίνονται όσο το δυνατόν περισσότερο στις απαιτήσεις των διοικήσεων των διάφορων οικονομικών οντοτήτων. Ο Εσωτερικός Έλεγχος θα πρέπει, όσο γίνεται περισσότερο, να εστιάζει στη παροχή συμβουλών και βελτιώσεων προς τη διοίκηση, όσον αφορά την πιο αποτελεσματική εφαρμογή της Εταιρικής Διακυβέρνησης, καθώς τον εντοπισμό και αποκάλυψη τυχόν παρατυπιών (Karagiorgos, Drogalas, Gotzamanis&Tampakoudis, 2010).

3.6 Εσωτερικός Έλεγχος και διαχείριση επιχειρηματικού κινδύνου

Πρώτα-πρώτα, η διαχείριση επιχειρηματικού κινδύνου (enterpriserisk), θεωρείται μία σύνθετη διαδικασία, η οποία έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών επιστημόνων. Στην ουσία, αποτελεί μία διαδικασία κατά την οποία λαμβάνονται μέτρα και αποφάσεις, τα οποία έχουν στόχο να μειώσουν τη διαφορά (διακύμανση) ανάμεσα στους στόχους που επιδιώκει η επιχείρηση και στα αποτελέσματα που στο τέλος επιτυγχάνονται από αυτή. Πρόκειται για μία διαδικασία, η οποία κυμαίνεται σε πολλά επίπεδα, μεταξύ των οποίων ο σχεδιασμός, η οργάνωση, ο συντονισμός και ο έλεγχος όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του επιχειρηματικού κινδύνου στα κέρδη της επιχείρησης (Θεοδωρόπουλος, 2010).

Για τον προσδιορισμό και την αποφυγή του επιχειρηματικού κινδύνου προωθούνται μία σειρά από δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων ο προσδιορισμός

επιχειρηματικών στόχων, ο προσδιορισμός του επιπέδου αποδεκτού κινδύνου, η ταυτοποίηση και η μέτρηση κινδύνων, ο καθορισμός τρόπων αντιμετώπισης, η δημοσίευση των στρατηγικών διαχείρισης κινδύνου και η τακτική παρακολούθηση του πλαισίου διαχείρισης κινδύνων. Εξαιτίας των ολοένα και περισσότερο μεταβαλλόμενων επιχειρησιακών περιβαλλόντων, οι διαδικασίες ανάπτυξης και η υποδομή της διαχείρισης κινδύνων μεταβάλλονται εξίσου.

Κάθε επιχείρηση και γενικά κάθε οικονομική οντότητα, υιοθετεί μία φιλοσοφία διαχείρισης κινδύνου. Η διάθεση ανάληψης κινδύνου οριοθετεί τα διάφορα επιχειρηματικά μοντέλα. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό κάθε διαδικασία διακυβέρνησης να προσπαθεί για εξισορρόπηση κατάλληλων εταιρικών δραστηριοτήτων με στόχο τη δημιουργία αξίας και την προστασία της. Όσον αφορά τη διάθεση ανάληψης κινδύνου και την ανοχή κινδύνου, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον προσδιορισμό των αντικειμενικών στόχων και στρατηγικών.

Επιπλέον, με τη διαχείριση η εκάστοτε διοίκηση δύναται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους όποιους κινδύνους, αλλά και την αβεβαιότητα που εγκυμονούν οι κίνδυνοι αυτοί. Η όλη διαδικασία διαχείρισης κινδύνων ευνοεί την επίτευξη των εταιρικών στόχων, τη κατανόηση των βασικών κινδύνων και των επιπτώσεων που συνεπάγονται από αυτούς, την αποφυγή εκπλήξεων ή κρίσεων, τη πιθανότητα να αναληφθούν πρωτοβουλίες αλλαγής, καθώς και τη δυνατότητα να αναληφθεί μεγαλύτερος κίνδυνος για μεγαλύτερη ανταμοιβή.

Επιπλέον, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης αναδύθηκαν αδυναμίες σε θέματα διαχείρισης κινδύνου, καθιστώντας τη, βασικό κομμάτι κάθε επιχείρησης. Σήμερα, η διαμόρφωση της επιχειρηματικής οικονομικής κατάστασης οφείλεται στις μη αποτελεσματικές πρακτικές που εφαρμόζουν οι διοικήσεις των εταιριών και οι οποίες σχετίζονται με τη διαχείριση του κινδύνου. Μία καλύτερη διαχείριση κινδύνου μειώνει τον αντίκτυπο των επιπτώσεων που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την τρέχουσα οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης. Πληθώρα εταιρειών αντιμετωπίζουν οικονομικές συνέπειες, οι οποίες μπορούν να αποφευχθούν με τον Εσωτερικό Έλεγχο, ο οποίος συμβάλλει στον εντοπισμό των πιο σημαντικών κινδύνων (Bekiaris, Efthymiou&Koutoupis, 2013).

Από πολλές επιχειρήσεις δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στον Εσωτερικό Έλεγχο, εφαρμόζοντας ένα αξιόπιστο σύστημα διαχείρισης κινδύνων. Στις περιπτώσεις αυτές

ο Εσωτερικός Ελεγκτής καλείται να εξετάσει και να αξιολογήσει κάθε διαδικασία διαχείρισης κινδύνου, η οποία εφαρμόζεται από τη διοίκηση. Ακόμη, είναι υπεύθυνοι για τον έλεγχο των διαδικασιών ως προς την επάρκεια και την αποτελεσματικότητά τους, αλλά και τη σύνταξη εκθέσεων και συστάσεων για τη βελτίωση αυτών των διαδικασιών.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος, όμως, δε δύναται να διαβεβαιώσει πλήρως για την ανυπαρξία δυσλειτουργιών ή για την προστασία των δραστηριοτήτων που ελέγχονται, χάρη στις εσωτερικές δικλίδες που εφαρμόζονται. Ωστόσο, μπορεί να διασφαλίσει το εξής, ότι οι διάφοροι κίνδυνοι εντοπίζονται και τίθενται υπό έλεγχο. Αναφορικά με το ρόλο του ελεγκτή, προκειμένου να συλλέξει στοιχεία, να κατανοήσει και να εκτιμήσει τους κινδύνους, επιβάλλεται να γνωρίζει τις επιχειρηματικές δραστηριότητες, αλλά και τις ευκαιρίες για βελτίωση. Όλα αυτά θα φανούν εξαιρετικά χρήσιμα στη λειτουργία της επιχείρησης (Munteanu&Laurentiu-Zaharia, 2014).

Συνοψίζοντας, ο Εσωτερικός Έλεγχος προσδίδει αξία και βελτιώνει το λειτουργικό κομμάτι μιας οικονομικής οντότητας, καθώς τη βοηθά να πετύχει τους στόχους της, να εκτιμήσει και να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά της, τις εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας, καθώς και τις διαδικασίες διακυβέρνησης. Ο ρόλος, επομένως, του Εσωτερικού Ελέγχου είναι διαβεβαιωτικός και συμβουλευτικός στην Ε.Δ. και παράλληλα στην εκτίμηση του επιχειρηματικού κινδύνου. Τόσο η διαχείριση κινδύνου, όσο και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, αποτελούν βασικά στοιχεία της Ε.Δ.. Το να εκτιμηθούν οι διάφοροι κίνδυνοι αποτελεί έργο του Εσωτερικού Ελέγχου, το οποίο συνδράμει στην αρμονική υιοθέτηση, αλλά και αποτελεσματική λειτουργία της εταιρείας. Τέλος, η εκτίμηση κινδύνων συνιστά ένα σύνολο κοινών πεποιθήσεων, αλλά και συμπεριφορών, τα οποία οριοθετούν την αντίληψη του κινδύνου από την εκάστοτε οικονομική οντότητα στις διάφορες λειτουργίες και δραστηριότητές της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

4.1 Ορισμός της απάτης

Ως απάτη ορίζεται η παραποίηση των πραγματικών γεγονότων προκειμένου να αποκτηθεί πλεονέκτημα έναντι άλλων μερών. Περιλαμβάνει κάθε τρόπο με τον οποίο ένα άτομο μπορεί να πείσει τον άλλον να προβεί σε ενέργειες που, είτε δε συμφέρουν τον ίδιο, είτε την επιχείρηση στην οποία απασχολείται. Η απάτη σχετίζεται με πράξεις δόλου, πλάνης, εξαπάτησης, υποβολής ψευδών πληροφοριών και δεν πρόκειται για ακούσια λάθη. Στη περίπτωση που κάποιος υπάλληλος προβεί εν αγνοία του στη εισαγωγή εσφαλμένων στοιχείων σε οικονομικές καταστάσεις, αυτό δεν αποτελεί απάτη, καθώς δεν υπήρχε η πρόθεση να επωφεληθεί από αυτή την ενέργεια. Στην αντίθετη περίπτωση, όμως, όταν δηλαδή κάποιος εισάγει εκουσίως εσφαλμένα στοιχεία σε οικονομικές καταστάσεις προς όφελος του, τότε αυτό είναι απάτη (Singelton&Singelton, 2010).

Επιπλέον, η απάτη ασκεί αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας, επιφέροντας οικονομικές απώλειες, αποδυναμώνοντας έτσι και την κοινωνική σταθερότητα. Η εμπιστοσύνη, ακόμη, κλονίζεται ενώ οι διάφοροι οικονομικοί και κοινωνικοί θεσμοί καταστρέφονται ή τίθενται σε κίνδυνο (Nicolescu, 2007). Στο παρελθόν αν και η πρόληψη της απάτης δεν ήταν πρωταρχικό μέλημα των εταιριών, με τους μετόχους και τη διοίκηση να προσπαθούν μόνοι τους να αντιμετωπίσουν τις όποιες περιπτώσεις απάτης, πλέον συνιστά στόχο του Εσωτερικού Ελέγχου μετά και τις περίφημες περιπτώσεις. Σήμερα, η απάτη αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς κινδύνους για έναν οργανισμό (Munteanu, Zuca&Zuca, 2010).

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC) ορίζει την απάτη ως μια εκ προθέσεως ενέργεια, η οποία διαπράττεται από άτομα, τα οποία συνήθως είναι διοικητικά στελέχη ή εργαζόμενοι αλλά και τρίτα πρόσωπα. Πρόκειται για μία ενέργεια, κατά την οποία επιδιώκεται η απόκτηση παράνομων πλεονεκτημάτων με τη χρήση δόλου. Επιπλέον, το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) ορίζει την απάτη ως μία πράξη παράνομη αφού επιδιώκει να εξαπατήσει, να αποκρύψει στοιχεία και να

παραβιάσει την εμπιστοσύνη. Άτομα ή οργανισμοί, προκειμένου να εξασφαλίσουν προσωπικά και επιχειρηματικά πλεονεκτήματα, διαπράττουν απάτη.

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE) αναφέρει την ύπαρξη τριών βασικών κατηγοριών απάτης, οι καταχρήσεις περιουσιακών στοιχείων, τα συστήματα διαφθοράς και τα συστήματα απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Όσον αφορά τις καταχρήσεις περιουσιακών στοιχείων, ο δράστης κλέβει ή χρησιμοποιεί με ανορθόδοξο τρόπο τους οικονομικούς πόρους του οργανισμού, στον οποίο απασχολείται. Τα συστήματα διαφθοράς σχετίζονται με την εμπλοκή και επιρροή του εργαζόμενου στις διάφορες επιχειρηματικές συναλλαγές, που έχουν στόχο το προσωπικό όφελος, παραβιάζοντας έτσι το καθήκον του απέναντι στον εργοδότη. Αναφορικά με τα συστήματα απάτης στις οικονομικές καταστάσεις, σχετίζονται με σφάλματα και παραλείψεις στις οικονομικές εκθέσεις από πρόθεση.

4.2 Οριοθέτηση και κατηγορίες της απάτης

Η Price Waterhouse Coopers ανέδειξε ότι μία στις τρεις επιχειρήσεις έρχεται αντιμέτωπη με οικονομικά εγκλήματα. Η απάτη συνιστά ένα αδίκημα, το οποίο εντοπίζεται, διερευνάται και διώκεται δύσκολα. Αυτό οφείλεται στα αθέμιτα μέσα που επιστρατεύονται προκειμένου κάποιος να εξαπατηθεί (Krambia-Karardis, 2016). Το πιο σημαντικό μοντέλο για την κατανόηση της απάτης αποτελεί το τρίγωνο της απάτης των Donald Cressey και Edwin Sutherland (1950), σύμφωνα με το οποίο η απάτη εμφανίζει τα ακόλουθα κοινά στοιχεία, πίεση ή κίνητρο, ευκαιρία για διάπραξη εγκλήματος και εκλογίκευση για διάπραξη του εγκλήματος (Singleton&Singleton, 2010).

Εικόνα 1. Το τρίγωνο της απάτης, Πηγή: <https://www.acfe.com/>

Όσον αφορά τη πίεση, σχετίζεται με την πίεση που δέχεται κάποιος προκειμένου να διαπράξει απάτη, με τα κίνητρα να είναι συνήθως οικονομικά. Η οικονομική πίεση ενδεχομένως να οφείλεται σε τυχερά παιχνίδια, σε υψηλά δάνεια ή υψηλά χρέη, σε ανταγωνιστικό περιβάλλον και στην ολοένα και περισσότερο επιδιωκόμενη αύξηση των κερδών. Ωστόσο, υπάρχουν και ψυχωτικά κίνητρα που οδηγούν στη διάπραξη απάτης (Abdulahi & Mansor, 2015). Έπειτα, η έλλειψη Εσωτερικού Συστήματος Ελέγχου και ελλιπούς Εταιρικής Διακυβέρνησης προσφέρουν ευκαιρίες για διάπραξη απάτης, συνήθως από εργαζόμενους ή διευθυντικά στελέχη εντός της εταιρείας. Όσον αφορά την εκλογίκευση, γίνεται αντιληπτή ως η δικαιολογία που χρησιμοποιεί ο δράστης για τον εαυτό του πριν την εμπλοκή του στην απάτη. Μεταξύ της πίεσης/ κινήτρου και ευκαιρίας δημιουργείται μία γέφυρα, η οποία δημιουργείται κατά την εκλογίκευση της δόλιας συμπεριφοράς (Abdulahi&Mansor, 2015).

4.2.1 Απάτη κατά και υπέρ της εταιρείας

Η απάτη μπορεί να ταξινομηθεί σε δύο κατηγορίες. Σε εκείνες που διαπράττονται κατά της εταιρείας και σε εκείνες που διαπράττονται υπέρ της εταιρείας. Όσον αφορά τη πρώτη κατηγορία, εκείνοι που διαπράττουν απάτη κατά ενός οργανισμού είναι άτομα που εναντιώνονται στην επιχείρηση και είναι συνήθως υπάλληλοι της εταιρείας, προμηθευτές, ανταγωνιστές, πωλητές, πελάτες ή άλλοι εξωτερικοί παράγοντες/ συνεργάτες. Στις περιπτώσεις αυτές ο δράστης κερδίζει, ενώ η εταιρεία-θύμα πλήττεται (Rezaee, 2005).

Η απάτη κατά της εταιρείας μπορεί να διακριθεί σε εσωτερική και εξωτερική. Στη πρώτη περίπτωση (εσωτερική), είναι δυνατόν ένας υπάλληλος να προβεί στη μετατροπή ή την υπεξαίρεση μετρητών της επιχείρησης, στη χειραγώγηση απαιτήσεων και πληρωμών (με πλαστά τιμολόγια), στη χειραγώγηση της μισθοδοσίας (με προσθήκη ανύπαρκτων υπαλλήλων), στη χειραγώγηση αποθεμάτων, στη διαφθορά, στην υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων και στην υποβολή λανθασμένων αιτήσεων για απασχόληση σε μία εταιρεία. Στη δεύτερη περίπτωση (εξωτερική) είναι δυνατόν οι προμηθευτές μια επιχείρησης να προβούν στην αντικατάσταση αγαθών με άλλα που έχουν κατώτερη ποιότητα, στην υψηλή χρέωση αγαθών, στη διπλή χρέωση

κάποιων αγαθών, στη χρέωση των αγαθών στην εταιρεία χωρίς η εταιρεία να τα παραλάβει. Τρίτα άτομα, εκτός επιχείρησης προβαίνουν στη δωροδοκία των υπαλλήλων (με πληρωμές ή απολαβές) προκειμένου να είναι εφικτή η διάπραξη απάτης. Ακόμη πολλοί πελάτες δύνανται να υποβάλλουν παράνομες αιτήσεις για επιστροφή χρημάτων ή να έχουν παράνομες πιστωτικές κάρτες.

Στην απάτη υπέρ της εταιρείας εμπλέκονται συνήθως ανώτερα στελέχη, τα οποία εξαπατούν μετόχους, πιστωτές, ανταγωνιστές, επενδυτές και ρυθμιστικές αρχές. Πρόκειται για απάτες που, εκτός από τον δράστη, ωφελείται όλη η επιχείρηση. Κατά την εσωτερική απάτη υπέρ τη εταιρείας, χειραγωγούνται οι οικονομικές καταστάσεις από τα ανώτερα στελέχη με τις μεθόδους της υπερεκτίμησης των εσόδων, των κερδών και κάθε περιουσιακού στοιχείου, καθώς και της υποεκτίμησης των εξόδων, των υποχρεώσεων. Προκειμένου να αποφευχθούν φορολογίες παρατηρούνται εκ προθέσεως σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας. Μεταξύ των συνηθισμένων ειδών απάτης είναι οι ψευδείς διαφημίσεις, τα ελλαττωματικά προϊόντα, η επιθετική τιμολόγηση, καθώς και η τροποποίηση και καταστροφή εγγράφων (Singleton&Singleton, 2010).

4.3 Διακρίσεις της Ελεγκτικής

Η Ελεγκτική (audit)συνιστά έναν διακριτό κλάδο των Οικονομικών Επιστημών, ο οποίος σχετίζεται με γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελέγχου σε κάθε επιχείρηση, η οποία επιδιώκει να διαφυλάξει και να διαχειριστεί συνετά τους πόρους, τα μέσα και τα περιουσιακά της στοιχεία. Η Ελεγκτική ως φιλοσοφία, επιστήμη και τεχνική δεν προσαρμόζεται συνεχώς με βάση τη νομική μορφή (δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα) των μονάδων που ελέγχει. Ακόμη, η στάση της δεν αλλάζει σύμφωνα με το αντικείμενο εκμετάλλευσης και τον εταιρικό χαρακτήρα. Σε αντίθεση με τη λογιστική σημειώνει σημαντική εξέλιξη, ενώ παράλληλα κρατά τεχνικές και μεθοδολογίες ελέγχου, οι οποίες είναι σταθερές και κοινές στα πλαίσια της λειτουργίας της.

Με την Ελεγκτική εξετάζονται έγγραφα, ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες μεθόδους και τεχνικές και διασχίζοντας τα

μαθηματικά, τις στατιστικές, την επιστήμη της συμπεριφοράς και δεοντολογίας. Η Ελεγκτική, λοιπόν, γίνεται αντιληπτή ως μία πρακτική και λογική άσκηση, σύμφωνα με τον Mautz, η οποία προσφέρει αξιοπιστία και βιωσιμότητα στις διάφορες οικονομικές πληροφορίες. Έπειτα, σύμφωνα με τον Schlosser, έχει αποδειχθεί πως η Ελεγκτική καταβάλλει προσπάθεια να «φέρει έναν έγκυρο βαθμό στο αναθεωρημένο αντικείμενο», το οποίο δικαιολογεί το γεγονός ότι η Ελεγκτική «δεν αποτελεί υποδιαίρεση ή συνέχεια της λογιστικής» (Mautz&Sharaf, 1961).

Το περιεχόμενο της Ελεγκτικής αφορά τις έννοιες του Εσωτερικού και Εξωτερικού ελέγχου, τις διαδικασίες δηλαδή εκείνες κατά τις οποίες ερευνώνται συστηματικά οι οικονομικές καταστάσεις και η λειτουργία των διαφόρων εταιρειών. Αυτό που επιδιώκεται είναι να προσδιοριστεί η πραγματική εικόνα της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης και των δραστηριοτήτων της κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Χάρη στον έλεγχο πιστοποιείται η πραγματική περιουσιακή κατάσταση και τα αποτελέσματα στις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης. Παράλληλα, εκφράζεται η επαγγελματική γνώση, η οποία προκύπτει μέσω συστηματικής εξέτασης και έρευνας των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων που τηρούνται στην εταιρεία που ελέγχεται (Κάντζος&Χονδράκη, 2006).

Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, ως Εσωτερικός Έλεγχος ορίζεται εκείνη η ανεξάρτητη διαδικασία, η οποία λειτουργεί εντός του οργανισμού με στόχο την εξέταση και την εκτίμηση των οικονομικών διαδικασιών, παρέχοντας τις υπηρεσίες τους. Ακόμη, αξιολογούνται οι διαδικασίες λειτουργίας και παρέχονται πληροφορίες στη διοίκηση. Τέλος, βελτιώνονται οι λειτουργίες του οργανισμού, προκειμένου να διαχειριστούν αποτελεσματικά οι επιχειρηματικοί κίνδυνοι (Karagiorgos, et al., 2010).

Ο Εξωτερικός Έλεγχος σχετίζεται με την εξέταση και την πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης. Καλείται αλλιώς και Ανεξάρτητος Έλεγχος, και εφαρμόζεται από επαγγελματίες ελεγκτές που είναι ειδικά εκπαιδευμένοι (Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές). Ο Εξωτερικός Ελεγκτής, με τον έλεγχο που διενεργεί, διαπιστώνει εάν η χρηματοοικονομική θέση της εκάστοτε επιχείρησης είναι ειλικρινής και ακριβοδίκαιη. Να σημειωθεί πως εξαιτίας των οικονομικών σκανδάλων, εκτός του βασικού του ρόλου, ο Εξωτερικός Έλεγχος εστιάζει ολοένα και περισσότερο και στην επισκόπηση των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των

εταιρειών, αναφορικά με δικλίδες ασφαλείας (σημεία ελέγχου), τα οποία και τίθενται από τις ίδιες τις εταιρίες.

Επιπρόσθετα, υπάρχει και η Κρατική Ελεγκτική, κατά την οποία διενεργούνται έλεγχοι από κρατικούς και ημικρατικούς φορείς, μεταξύ των οποίων ο Φορολογικός Έλεγχος, που σχετίζεται με την αναζήτηση του φορολογητέου των υποκείμενων σε φορολογία νομικών και φυσικών προσώπων, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος, ο οποίος ασχολείται με θέματα νομισματικού και πιστωτικού χαρακτήρα, καθώς και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους, που σχετίζεται με λογαριασμούς προς το δημόσιο τομέα (Κάντζος & Χονδράκη, 2006).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί εδώ ότι, ο έλεγχος μπορεί να διακριθεί επίσης, ανάλογα με την έκτασή του, σε γενικό ή ειδικό, ανάλογα με τη διάρκειά του σε μόνιμο, τακτικό ή έκτακτο, ανάλογα με το σκοπό του σε προληπτικό ή κατασταλακτικό και ανάλογα με το νομοθετικό πλαίσιο σε υποχρεωτικό και προαιρετικό έλεγχο. Ο γενικός έλεγχος αφορά όλα τα θέματα τη διαχείρισης των οικονομικών μονάδων και καλύπτει ολόκληρη την εταιρική χρήση, όπως ο ετήσιος υποχρεωτικός έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων, ενώ ο ειδικός αφορά έναν συγκεκριμένο θέμα, όπως τον έλεγχο των αποθεμάτων. Ο μόνιμος έλεγχος διενεργείται καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής χρήσης και καλύπτει μέρος ή όλα τα θέματα της διαχείρισης των οικονομικών μονάδων. Σε αντίθεση με τον τακτικό έλεγχο, που διενεργείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ο έκτακτος διενεργείται σε έκτακτες και ειδικές περιστάσεις, συνήθως όταν υπάρχει υπόνοια για κατάχρηση. Αναφορικά με τον προληπτικό έλεγχο, διενεργείται πριν από την εκτέλεση των συναλλαγών και αποσκοπεί στην πρόληψη ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, λαθών ή άλλων ανωμαλιών. Αντίθετα, ο κατασταλακτικός έλεγχος διενεργείται μετά την εκτέλεση των συναλλαγών και έχει σκοπό την αποκάλυψη και καταστολή των σφαλμάτων. Τέλος, ο υποχρεωτικός έλεγχος επιβάλλεται από τη νομοθεσία ή άλλες κρατικές υπηρεσίες, ενώ ο προαιρετικός έλεγχος επιβάλλεται από τη διοίκηση ή τους μετόχους της εταιρείας. (Λουμιώτης Β., 2019).

Έπειτα από τις προαναφερόμενες διακρίσεις του ελέγχου, εύκολα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι ο Εσωτερικός Έλεγχος αποτελεί έναν γενικό, μόνιμο και προληπτικό έλεγχο, ενώ αντίθετα ο Εξωτερικός Έλεγχος αποτελεί έναν γενικό,

τακτικό και κατασταλτικό έλεγχο, ο οποίος είναι συνήθως υποχρεωτικός, όταν η ελεγχόμενη εταιρεία πληροί τα απαραίτητα κριτήρια ελέγχου.

4.4 Η απάτη υπό το πρίσμα του Εξωτερικού Ελέγχου

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η οικονομική απάτη συνιστά ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα της κοινωνίας μας, καθώς καλλιεργεί την αναξιοκρατία και την ανισότητα, δημιουργώντας πληθώρα προβλημάτων στη λειτουργία των επιχειρήσεων και των οργανισμών. Η απάτη οφείλεται συνήθως στα εξής, στον έντονο ανταγωνισμό, στην πίεση να ικανοποιηθεί κάθε προσδοκία, στα εγωκεντρικά και ιδεολογικά κίνητρα, τους αναποτελεσματικούς Εσωτερικούς Ελέγχους και την αναποτελεσματικότητα των Διοικητικών Συμβουλίων (Makkawi & Schick, 2003).

Με βάση το ΔΠΕ 240, ο βασικός σκοπός του Εξωτερικού Ελεγκτή, στα πλαίσια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι να εκτιμήσει, σε πρώτη φάση, τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος που μπορούν να προκύψουν λόγω απάτης, στη συνέχεια να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια, σχετικά με τους προαναφερόμενους κινδύνους που σχετίζονται με την απάτη, και τέλος να αντιδράσει κατάλληλα σε απάτη ή υποψία απάτης που μπορεί να εντοπιστεί κατά τη διάρκεια του ελέγχου του (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018).

Στο πλαίσιο εκτίμησης του κινδύνου, ο ελεγκτής πρέπει να προβεί σε κάποιες ενέργειες, ώστε να αποκτήσει επαρκή κατανόηση της ελεγχόμενης οικονομικής οντότητας και του περιβάλλοντός της, καθώς και των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018). Μεταξύ άλλων οι ενέργειες αυτές απαιτείται να είναι:

- Η υποβολή διερευνητικών ερωτημάτων στη διοίκηση, σχετικά με την εκτίμησή της, σε τι βαθμό υπάρχει κίνδυνος οι οικονομικές καταστάσεις να είναι εσφαλμένες λόγω απάτης, καθώς και για το τι ενέργειες γίνονται από την ίδια για την αντιμετώπιση του κινδύνου αυτού,
- Η υποβολή διερευνητικών ερωτημάτων στον υπεύθυνο Εσωτερικού Ελέγχου της ελεγχόμενης εταιρείας, για τη γνώση του σχετικά με το εάν έχει διαπραχθεί

απάτη ή υπάρχουν υποψίες διάπραξης και πως οι καταστάσεις αυτές προλαμβάνονται ή διαχειρίζονται από το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου,

- Ο εντοπισμός ασυνήθιστων ή απρόσμενων συναλλαγών που μπορεί να προκύψουν στα πλαίσια των αναλυτικών διαδικασιών, κατά τη διαδικασία εκτίμησης των κινδύνων,
- Η αξιολόγηση των πληροφοριών που αποκτήθηκαν και των διαδικασιών που πραγματοποιήθηκαν, στα πλαίσια εκτίμησης των κινδύνων, για το εάν υποδηλώνουν ότι υφίστανται, και σε τι βαθμό, κίνδυνοι λόγω απάτης (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018).

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 330, ο ελεγκτής, αφού εκτιμήσει, με σύνεση, τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης, πρέπει στη συνέχεια να σχεδιάσει και να εκτελέσει ελεγκτικές διαδικασίες, η φύση, ο χρόνος και η έκταση των οποίων να ανταποκρίνονται στους προαναφερόμενους κινδύνους (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018). Κομμάτι αυτών των ελεγκτικών διαδικασιών που πρέπει να εκτελεστούν, αποτελεί και η αξιολόγηση της επάρκειας και αποτελεσματικότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, όσον αφορά την διάπραξη απάτης. Είναι σημαντικό να αναφερθεί εδώ, ότι εάν απουσιάζει ο επαγγελματικός σκεπτικισμός από τη πλευρά του ελεγκτή, τότε, είναι πιθανόν, αναποτελεσματικά και αποτυχημένα Συστήματα Εσωτερικού ελέγχου να μη γίνουν αντιληπτά, στοιχείο που μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα.

Όπως αναλύεται και στο ΔΠΕ 200, ο ελεγκτής, κρίνεται απαραίτητο, να ενεργεί με επαγγελματικό σκεπτικισμό σε όλα τα στάδια του ελέγχου του, ιδιαίτερα όμως, είναι σημαντικός ο επαγγελματικός σκεπτικισμός για τον έγκαιρο εντοπισμό συνθηκών που είναι πιθανό να ευνοήσουν συμπεριφορές που μπορούν να οδηγήσουν σε παραπλανητικές οικονομικές καταστάσεις, σύμφωνα με το ΔΠΕ 240 (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018). Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός προϋποθέτει διερεύνηση, καθώς και αμφισβήτηση των ελεγκτικών τεκμηρίων, όπου κρίνεται απαραίτητο, εφαρμογή περαιτέρω διαδικασιών για την εξακρίβωση της γνησιότητας των ελεγκτικών τεκμηρίων, καθώς και εξέταση των πιθανών ενδείξεων που μπορούν να αμφισβητήσουν την εντιμότητα και ακεραιότητα της διοίκησης (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018).

Εάν ο ελεγκτής, έχει εντοπίσει απάτη, ή έχει αποκτήσει στοιχεία για πιθανότητα απάτης, τότε πρέπει να κινηθεί έγκαιρα, κοινοποιώντας τα θέματα αυτά στο κατάλληλο επίπεδο της διοίκησης, για να πληροφορήσει εκείνους που έχουν την κύρια ευθύνη για την πρόληψη και εντοπισμό της απάτης. Εάν ο ελεγκτής έχει σοβαρή υποψία ότι η απάτη διενεργήθηκε από τη διοίκηση, τότε πρέπει να εξετάσει τις νομικές ευθύνες που έχει, για την κοινοποίηση τέτοιων θεμάτων στις αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές (Λουμιώτης-Τζίφας, 2018). Συνοψίζοντας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο έλεγχος για ενδεχόμενη απάτη, στοχεύει στον εντοπισμό των στρατηγικών απόκρυψης του σχεδίου της απάτης, και άρα στην επικύρωση της πραγματικής οικονομικής συναλλαγής (Βαθιώτης, 2014)

4.5 Κίνητρα παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων

Τα κίνητρα παραποίησης και αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων ποικίλουν, καθώς μπορεί να προέρχονται από τη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς, να απορρέουν από συμβατικές υποχρεώσεις της εκάστοτε επιχείρησης, να σχετίζονται με τον τρόπο που λειτουργεί η διοίκηση. Σε γενικές γραμμές τα οικονομικά κίνητρα είναι κοινά σε περιπτώσεις χρηματοοικονομικής απάτης, ωστόσο καθοριστικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν τα ψυχολογικά, τα εγωκεντρικά ή τα ιδεολογικά κίνητρα στην απάτη των οικονομικών καταστάσεων (Singelton&Singelton, 2010).

Σε αρκετές περιπτώσεις απάτης οικονομικών καταστάσεων μια εταιρεία αποφεύγει να αναφερθεί σε τυχόν απώλειες, υπερβάλλει για τις οικονομικές της επιδόσεις, ικανοποιεί ή υπερβαίνει τις προσδοκίες των αναλυτών ασφαλείας, όσον αφορά την αύξηση των κερδών της, αλλά και την αύξηση της τιμής των μετοχών της, δημιουργώντας ζήτηση για έκδοση νέων μεριδίων. Πολλές φορές επιδιώκει την απόκτηση καθεστώτος εθνικής διαπραγμάτευσης στο χρηματιστήριο, πληρώνοντας την ελάχιστη ισοτιμία ανταλλαγής απαιτήσεων για να αποφύγει την κατάργησή τους, καλύπτει περιουσιακά στοιχεία καταλογισμένα σε προσωπική σχέση, κρύβοντας ελλείψεις στην απόδοσή της. Πληθώρα εταιρικών σκανδάλων καταδεικνύει το εξής, ότι πολλές εταιρείες προσφέρουν κίνητρα στα κορυφαία στελέχη τους, προκειμένου αυτά να αυξήσουν τα κέρδη τους, σε μία προσπάθεια βελτίωσης των δικών τους

πακέτων αποζημιώσεων, όπως οι μετοχές και τα μόνους (Singelton&Singelton, 2010).

Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την Κεφαλαιαγορά, η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει ως κίνητρο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων την πίεση που δέχεται από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές, αφού εάν δεν επιτευχθούν τα προβλεπόμενα αποτελέσματα, η αγορά θα αντιδράσει αρνητικά. Επιπρόσθετα κίνητρα, αποτελούν ο δανεισμός από τράπεζες και πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και η άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο με όρους ευνοϊκούς για την επιχείρηση, τα οποία επιτυγχάνονται όταν οι οικονομικές καταστάσεις μιας εταιρείας σημειώνουν ανοδική πορεία και έχουν κέρδη. Επίσης, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων αυξάνουν τις εταιρικές μετοχές, γεγονός που οδηγεί τις επιχειρήσεις να καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για βελτίωση της εικόνας τους. Εξαιτίας των ασταθών και συνεχώς μεταβαλλόμενων περιβαλλόντων, ελλοχεύει ο κίνδυνος της μείωσης των μετοχών και έτσι η επιχείρηση στη προσπάθεια της να διατηρήσει ομαλή την τάση των αποτελεσμάτων της καταφεύγει σε απάτες. Τέλος, καθοριστικό ρόλο στη διάπραξη απάτης έχει και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις οικονομικές μονάδες (Rezaee, 2005).

Επιπρόσθετα, τα κίνητρα που απορρέουν από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης σχετίζονται με τις αμοιβές της διοίκησης και τις δανειακές συμβάσεις. Κάθε επιχείρηση λειτουργεί σύμφωνα με τις αμοιβές της διοίκησης, κάτι που αποσκοπεί στην εξισορρόπηση των διοικητικών στόχων με εκείνους των μετόχων. Η διοίκηση, λοιπόν, επιδιώκει ολοένα και υψηλότερες επιδόσεις από τις αναμενόμενες. Επίσης, μία επιχείρηση προκειμένου να λάβει δάνειο, θα πρέπει να είναι σύμφωνη και η ίδια με τους όρους που θα συμφωνήσει. Καλείται να δεσμευτεί ότι θα πραγματοποιεί συγκεκριμένα επίπεδα οικονομικών αποτελεσμάτων καθ' όλη τη διάρκεια της δανειοδότησης. Σε αντίθετη περίπτωση, οι δανειστές δύναται να αυξήσουν το επιτόκιο, ζητώντας πολλές φορές την άμεση αποπληρωμή της οφειλής.

Τα κίνητρα που σχετίζονται με την διοικητική συμπεριφορά είναι οι διάφορες μεταβολές στην ιεραρχική πυραμίδα και η διατήρηση μιας διοικητικής θέσης. Οι φιλοδοξίες του κάθε εργαζομένου, οι οποίες επιβραβεύονται, τον οδηγούν σε αθέμιτες ενέργειες προκειμένου να ανεβεί ιεραρχικά. Σημαντικό κίνητρο παραποίησης

οικονομικών καταστάσεων αποτελεί η διατήρηση μιας διοικητικής θέσης (Καζαντζής, 2006).

4.6 Λογιστικά τεχνάσματα

Αρχικά, η σκόπιμη παράλειψη ή κακή παρουσίαση γεγονότων, συναλλαγών, λογαριασμών και κάθε άλλης σημαντικής πληροφορίας, αλλά και η εσκεμμένη μη εφαρμογή λογιστικών κανόνων, αρχών, πολιτικών και προτύπων συνιστούν εργαλεία μέτρησης, αναγνώρισης, καταγραφής και αποκάλυψης οικονομικών γεγονότων, αλλά και συναλλαγών και παράλληλα τεχνικές ικανές να διαστρεβλώσουν την εικόνα μιας επιχείρησης. Επιπρόσθετες πρακτικές που οδηγούν σε παραποίηση οικονομικών καταστάσεων είναι η παρέμβαση, η μετατροπή και η διαχείριση καθοριστικών χρηματοοικονομικών εγγράφων, συναλλαγών και συνοδευόμενων παραστατικών.

Η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων προέρχεται, κυρίως, από την πλευρά της ανώτατης διοίκησης της εταιρείας, όπως θα διαπιστωθεί και από τα λογιστικά και ελεγκτικά σκάνδαλα που μελετώνται στο Κεφάλαιο 6 της παρούσης. Οι αυτουργοί επιδιώκουν την επίτευξη λογιστικών και όχι επιχειρηματικών σκοπών. Μια πραγματική οικονομική κατάσταση και τα επιχειρησιακά αποτελέσματα παραποιούνται με τα ακόλουθα λογιστικά τεχνάσματα:

1. Μη διενέργεια αποσβέσεων σε ενσώματα πάγια

Πρόκειται για τη μη διενέργεια αποσβέσεων στα στοιχεία του Ενεργητικού, με αποτέλεσμα οι αποσβέσεις αυτές, που στην πραγματικότητα είναι έξοδα, να μην εμφανίζονται ως έξοδα, αλλά να παραμένουν ως περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας. Επηρεάζεται, λοιπόν, η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης όσον αφορά τα κέρδη, αλλά και ο ισολογισμός όσον αφορά τα πάγια, επηρεάζοντας ολόκληρο το Ενεργητικό συμπεριλαμβανομένων και των διάφορων χρηματοοικονομικών δεικτών (δείκτες ρευστότητας, δείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης, δείκτες αποδοτικότητας και γενικά κάθε άλλο χρηματιστηριακός δείκτης). Έπειτα, μία εταιρεία στη προσπάθεια της να παρουσιάσει αυξημένα κέρδη σε ένα έτος, τότε δε θα διενεργήσει καθόλου αποσβέσεις ή θα χρησιμοποιήσει μειωμένους συντελεστές αποσβέσεων.

2. Μη εύλογη παρουσίαση των άυλων ή ασώματων πάγιων

Κάθε επιχείρηση προχωρά σε χειραγώγηση των κερδών της, παραβαίνοντας το νόμο και προσαρμόζοντας το χρόνο απόσβεση σύμφωνα με τα συμφέροντά της. Δεδομένου ότι στα άυλα περιουσιακά στοιχεία εσωκλείονται άδειες ευρεσιτεχνίας, η φήμη, η υπεραξία της εταιρείας, η πελατειακή εμπιστοσύνη απέναντι στις προσφερόμενες υπηρεσίες και προϊόντα, η αξία των οποίων δεν δύναται να προσδιοριστεί ακριβώς, καταγράφονται στον ισολογισμό βάσει της διακριτικής ευχέρειας των επιχειρησιακών στελεχών. Επομένως, η παραποίηση των πραγματικών οικονομικών καταστάσεων μπορεί εύκολα να επιτευχθεί.

3. Μεγέθη εκτός ισολογισμού

Αρκετές είναι οι εταιρείες, οι οποίες μέσα από διάφορες τεχνικές «δημιουργικής λογιστικής» δεν αποτυπώνουν στον ισολογισμό τους πάγια στοιχεία με μεγάλη αξία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση μικρότερων αποσβέσεων στις οικονομικές καταστάσεις (λιγότερα έξοδα- περισσότερα έσοδα). Εκτός ισολογισμού τίθενται και οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις, οι οποίες συνεπάγονται αυξημένο κίνδυνο, αφού η απεικόνιση τους στις οικονομικές καταστάσεις θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στις επενδύσεις και στα πιστωτικά ιδρύματα. Η εταιρεία, επομένως, που θέτει εκτός Ισολογισμού στοιχεία του ενεργητικού ή του παθητικού παρουσιάζεται στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ως μια επενδυτική εταιρεία με χαμηλό κίνδυνο, η οποία αντλεί κεφάλαια με χαμηλό κόστος μέσα από μηχανισμούς της Κεφαλαιαγοράς και συνάπτοντας επιχειρηματικά δάνεια με ευνοϊκές συνθήκες.

4. Διατήρηση παγίων υπό κατασκευή μετά την ολοκλήρωσή τους

Στη περίπτωση της κατασκευής ενός παγίου περιουσιακού στοιχείου πριν την ολοκλήρωσή του, η διοίκηση δεν μεταφέρει το λογαριασμό «Πάγια υπό κατασκευή» σε αντίστοιχο λογαριασμό του παγίου, με απόρροια την αποφυγή της υποχρέωσης για διενέργεια αποσβέσεων. Συνεπώς, το ύψος των κερδών αυξάνεται με το λογαριασμό των Αποτελεσμάτων Χρήσης να είναι ιδιαίτερα βελτιωμένος.

5. Μη διενέργεια αποτίμησης συμμετοχών σε επιχειρήσεις-χρεόγραφα

Η έννοια «συμμετοχές σε επιχειρήσεις» αναφέρεται σε μετοχές θυγατρικών ή συγγενικών εταιρειών. Μία επιχείρηση που θέλει να χειραγωγήσει τα αποτελέσματά της εμφανίζει τις μετοχές της στην αξία κτήσης και όχι στην αξία που αντιστοιχεί στο Χρηματιστήριο ή την πραγματική της αξία, στο τέλος κάθε οικονομικής χρήσης.

Πρόκειται για πρακτική, κατά την οποία τα κέρδη ή οι ζημιές δεν περιλαμβάνονται στα Αποτελέσματα Χρήσεως μετά την υπερτίμηση ή υποτίμηση της αξίας των μετοχών ή των χρεογράφων. Παρατηρείται ακόμη, ότι πολλές επιχειρήσεις μεταφέρουν τις συμμετοχές τους σε χρεόγραφα, τα οποία όμως συνιστούν στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού, με στόχο τη βελτίωση των δεικτών ρευστότητάς τους.

6. Κεφαλαιοποίηση εξόδων

Η αλλοίωση του πραγματικού οικονομικού αποτελέσματος σε μία εταιρεία επιτυγχάνεται με την αλόγιστη κεφαλαιοποίηση των εξόδων, τα οποία δεν πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια κεφαλαιοποίησης, όπως συνέβη και στην περίπτωση της WorldCom, σκάνδαλο που αναλύεται εκτενώς παρακάτω. Στη περίπτωση αυτή πολλά από τα έξοδα, αντί να «εξοδοποιηθούν» και να συμπεριληφθούν στην κατάσταση με τα Αποτελέσματα Χρήσεως, απεικονίζονται στον ισολογισμό ως πάγια στοιχεία που αποσβένονται σταδιακά, με αποτέλεσμα να υπερεκτιμώνται τα κέρδη της τρέχουσας οικονομικής περιόδου και το ενεργητικό να εμφανίζεται αυξημένο.

7. Μη υποτίμηση εμπορευμάτων

Σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρείται αποτίμηση των πεπαλαιωμένων εμπορευμάτων στην τιμή κτήσεως τους και όχι στην τιμή πώλησης που είναι σαφώς μικρότερη. Με τον τρόπο αυτό, οι επιχειρήσεις αποκρύπτουν τυχόν ζημιές, εμφανίζοντας ένα βελτιωμένο αποτέλεσμα και αυξάνοντας παράλληλα τον ισολογισμό τους, βρίσκοντας ένα τελικό απόθεμα μεγαλύτερο από το πραγματικό. Επιπρόσθετη μορφή παραποίησης, αποτελεί το εγχείρημα των εταιρειών να πείσουν ή να παρακινήσουν τους πελάτες τους προκειμένου να προβούν σε αγορές εμπορευμάτων σε μεγαλύτερο ποσό σε σχέση με αυτό που μπορούν να πουλήσουν πραγματικά. Αυτός είναι και ο λόγος που η προμηθεύτρια εταιρεία προβαίνει διαρκώς σε μεγάλες εκπτώσεις και ευνοϊκούς αγοραστικούς όρους. Εν κατακλείδι, αυτό που επιτυγχάνουν οι εταιρείες είναι να εμφανίζουν σταθεροποιημένα έξοδα σε εξαιρετικά δύσκολες περιόδους, εκμεταλλευόμενες την αποτελεσματική προώθηση των πωλήσεών τους.

8. Εικονικές πωλήσεις

Αναφορικά με τις εικονικές πωλήσεις, συνιστούν μία διαδεδομένη μορφή παραποίησης του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης.

Πρόκειται για μέθοδο κατά την οποία καταγράφονται πλασματικές πωλήσεις από την εταιρεία σε άλλες εταιρείες, ώστε να αυξηθεί ο κύκλος εργασιών και κατ' επέκταση τα κέρδη της. Συχνά μάλιστα, οι πωλήσεις αυτές γίνονται σε οικονομικές οντότητες, οι οποίες δεν υπάρχουν, με εικονικά τιμολόγια. Επίσης, συχνά παρατηρούνται και εικονικές πωλήσεις μιας εταιρείας προς συγγενικές της. Πραγματοποιούνται, κυρίως, ανάμεσα σε συγγενικές ή θυγατρικές εταιρείες, όπου η μητρική εταιρεία αγοράζει εμπορεύματα/ ύλες από τις υπόλοιπες με στόχο την αύξηση του Κόστους Πωληθέντων, την εμφάνιση μικρότερων κερδών και άρα μικρότερη φορολογία.

9. Μη διενέργεια προβλέψεων απαιτήσεων

Οι οικονομικές καταστάσεις μπορούν να εμφανιστούν «ωραιοποιημένες», όταν δεν διενεργούνται προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις ή όταν διενεργούνται αλλά με μειωμένο συντελεστή προβλέψεων γι' αυτές τις απαιτήσεις. Επιπλέον, παρατηρείται εικονική μεταφορά μακροπρόθεσμων απαιτήσεων στις βραχυπρόθεσμες, κατά την οποία σημειώνεται ποιοτική βελτίωση του ισολογισμού και των αριθμοδεικτών ρευστότητας, με τον δείκτη αποδοτικότητας να μένει αμετάβλητος. Εναλλακτικά, αποφεύγεται η αποτίμηση των απαιτήσεων σε ξένο νόμισμα, όταν ζημιώνουν την επιχείρηση, αποκρύπτονται οι ζημίες αυτών ή διαχωρίζονται οι τόκοι σε δεδουλευμένους και μη.

10. Αναγνώριση εσόδων πριν ακόμη πραγματοποιηθούν

Ένα επιπρόσθετο τέχνασμα με το οποίο διογκώνονται τα έσοδα και τα κέρδη, αποτελεί η αναγνώρισή τους πριν ακόμη πραγματοποιηθούν, όπως στην περίπτωση της Enron που περιγράφεται αναλυτικά παρακάτω. Πρόκειται για ένα ζήτημα που δυσχεραίνει την καταγραφή των εσόδων πριν την απόκτησή τους από την επιχείρηση, πριν δηλαδή την ολοκλήρωση της συναλλαγής, την παράδοση του προϊόντος, την ακύρωση της πληρωμής ή την καθυστέρηση της συναλλαγής για οποιοδήποτε λόγο. Πολύ συχνά, παρατηρούνται διάφορες συμφωνίες, η σύναψη των οποίων από τα συναλλασσόμενα μέρη στοχεύει στη μεταβολή των όρων που αφορούν τη χρονική καταγραφή των εσόδων. Οι όροι αυτοί σχετίζονται με διευκολύνσεις που παρέχονται, οι οποίες έχουν οικονομικό χαρακτήρα. Σε αυτές συγκαταλέγονται οι εκπτώσεις, η δωρεάν μεταφορά και εγκατάσταση του εμπορεύματος, παρακινώντας έτσι τον εκάστοτε αγοραστή να δεχθεί τους όρους καταγραφής, που έχουν τεθεί από την πωλήτρια εταιρεία (Δημητροπούλου, 2020).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

5.1 Στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού της Λογιστικής Απάτης

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλείται για το πόσο αποτελεσματικοί είναι οι μηχανισμοί της Εταιρικής Διακυβέρνησης, πόσο ακεραίοι είναι οι ανώτατοι διοικητικοί μηχανισμοί της Εταιρικής Διακυβέρνησης, πόσο επαρκής και αποτελεσματικός είναι ο Εσωτερικός και Εξωτερικός Έλεγχος και πόσο αποτελεσματικά λειτουργούν οι χρηματιστηριακές αγορές. Όλοι αυτοί οι προβληματισμοί προκύπτουν εξαιτίας των λογιστικών σκανδάλων που δημοσιεύτηκαν και των δραματικών επιπτώσεων που αυτά είχαν. Απόρροια των παραπάνω αποτελεί το εγχείρημα των επιχειρήσεων, των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονται δημόσια να καθιερώσουν στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης (Rezaee, 2005). Για να αποτραπούν, αλλά και να εντοπιστούν φαινόμενα παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων επιστρατεύουν τις παρακάτω στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της λογιστικής απάτης:

- Εκτίμηση της επιχειρησιακής ευπάθειας απέναντι σε απάτες (fraudvulnerability)

Η ύπαρξη πολυσχιδούς επικοινωνίας ανάμεσα στους εργαζομένους προωθεί την ανίχνευση και την καταγγελία δυσλειτουργιών. Μέσω της δημιουργίας ενός γραφείου, στο οποίο θα γίνεται δεκτή η υποβολή εκθέσεων παραπόνων θα μειωθεί σημαντικά η διενέργεια απάτης (Suh&Shim, 2019).

- Εξέταση (ύποπτης) ικανότητας επικράτησης σε ανταγωνιστικές συνθήκες

Πρόκειται για μία στρατηγική κατά την οποία εξετάζεται η ικανότητα της εταιρείας να επικρατήσει σε συνθήκες ανταγωνισμού. Χάρη στις πεποιθήσεις, τις αρχές και τους τρόπους δράσης της εξετάζονται συνεχώς οι σχέσεις ανάμεσα στα διοικητικά, ελεγκτικά μέλη και την Επιτροπή Ελέγχου, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της αξιοπιστίας κατά τη σύσταση των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων.

- Αποτελεσματική Εταιρική Διακυβέρνηση

Για την εφαρμογή των κανόνων που τίθενται από την εταιρείας επιβάλλεται η καθιέρωση μιας διαδικασίας Εσωτερικής Διακυβέρνησης, κατά την οποία θα διασφαλίζεται, τόσο η ποιότητα και η διαφάνεια, όσο και η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Στη περίπτωση που η Εταιρική Διακυβέρνηση λειτουργεί αποτελεσματικά σημαίνει ότι μεριμνά για την προστασία των συμφερόντων των επενδυτών, την διασφάλιση της ακεραιότητας και αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων, τον έλεγχο της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών Εσωτερικού Ελέγχου. Σημαίνει, ακόμη, ότι κάθε εμπλεκόμενος συνεργάζεται ορθά (Διοικητικό Συμβούλιο, Επιτροπή Ελέγχου, ανώτατα διοικητικά στελέχη, Εσωτερικοί και Εξωτερικοί Ελεγκτές) και έτσι οι πιθανότητες για αποτροπή απατών στις οικονομικές καταστάσεις αυξάνονται σημαντικά (Mohamed & Hanldler-Schachelor, 2014).

➤ Ενεργές Επιτροπές Ελέγχου

Οι Επιτροπές Ελέγχου έχουν μερίδιο ευθύνης στη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και συμμετέχουν σε διαδικασίες του Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου. Επιβάλλεται επομένως, να υπάρχει αξιοπιστία και ακεραιότητα στα μέλη που τις απαρτίζουν προκειμένου να καλλιεργηθεί μία σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στην εταιρεία και κάθε ενδιαφερόμενο για την εξέλιξη της εταιρείας. Όσο υπάρχει ανεξαρτησία, αντικειμενικότητα και αποτελεσματικότητα στις Επιτροπές Ελέγχου, τόσο ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος απάτη (Rezaee, 2005).

➤ Προγράμματα πρόληψης της απάτης

Κάθε επιχείρηση, προκειμένου να εντοπίσει την απάτη, πρέπει να καθιερώνει κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες. Η εφαρμογή και επιβολή των προγραμμάτων πρόληψης γίνεται από μία ομάδα ανθρώπων μεταξύ των οποίων ελεγκτές, δικηγόροι, μέλη της εταιρείας. Όσον αφορά τους ελεγκτές δύναται να ανιχνεύσουν την ύπαρξη απάτης με τη χρήση νευρωνικών δικτύων, δέντρων αποφάσεων, μοντέλων παλινδρόμησης, τεχνικών probit και logit, γενετικών αλγορίθμων, στατιστικών τεχνικών καθώς και χρηματοοικονομικών δεικτών (Sadgali, Sael&Bennabou, 2019).

➤ Αποτελεσματικό Εξωτερικό Έλεγχο

Όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, από επαγγελματικό σκεπτικισμό θα πρέπει να διέποντας οι εξωτερικοί ελεγκτές όταν διενεργούν ελέγχους,

εστιάζοντας ιδιαίτερα στις όποιες ενδείξεις για λογιστική απάτη (κόκκινες σημαίες). Με εφόδια την κριτική σκέψη και την αξιολόγηση στοιχείων ελέγχου, θα πρέπει να προχωρούν σε ελεγκτικές διαδικασίες και σε εξακρίβωση κάθε συναλλαγής, σε περιοχές, οι οποίες είναι πιο εύκολο να προβληθούν από απάτη. Εκτός από τις χρηματοοικονομικές αναφορές, ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής καλείται να προβεί στην αξιολόγηση σκοπιμοτήτων και κινήτρων της κάθε εταιρείας.

➤ Ανεξαρτησία Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή

Η ανεξαρτησία (φαινομενική και πραγματική) του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς έτσι προστίθεται κύρος και αξιοπιστία στις πληροφορίες που σχετίζονται με τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο ελεγκτής έχει την υποχρέωση να ελέγξει οποιαδήποτε οικονομική μονάδα αμερόληπτα, ακόμη κι όταν η γνώμη του διαφέρει με τη γνώμη εκείνων που του ανέθεσαν το ελεγκτικό έργο.

➤ Αποτελεσματικό Εσωτερικό Έλεγχο

Για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ο Εσωτερικός Έλεγχος δεν θα πρέπει να παρατηρούνται παρεκκλίσεις ή επιρροές από εξωτερικούς παράγοντες ή γνωριμίες με τη διοίκηση. Με εφόδια λογιστικές και χρηματοοικονομικές γνώσεις, οι ελεγκτές καλούνται να παρακολουθήσουν μία διαδικασία σε όλα της τα στάδια, να εντοπίσουν τις κόκκινες σημαίες, να δίνουν αναφορές έγκαιρα και άμεσα στη διοίκηση, προσπαθώντας να ελαχιστοποιήσουν τις πιθανότητες εμφάνισης ή επανεμφάνισης του.

➤ Εταιρική ηθική/ ηθική ηγεσία

Ένα εταιρικό έγκλημα, ειδικά όταν σχετίζεται με απάτη των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να μειωθεί σημαντικά με την αρωγή της ηθικής ηγεσίας από τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Η διοίκηση θα πρέπει να προβεί στη δημιουργία κανόνων και κωδίκων συμπεριφοράς, τα οποία θα ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων/ ομάδων, αλλά και θα προσδιορίζουν τι είναι σωστό και τι λάθος. Έτσι, θα καλλιεργείται στα μέλη της το εξής, ότι η όποια ανήθικη συμπεριφορά δεν γίνεται ανεκτή στην εταιρεία (Mohamed&Hanldler-Schachelor, 2014). Φυσικά για να διαμορφωθεί ένα πλήρες σύστημα εταιρικής ηθικής, βασική προϋπόθεση αποτελεί η ευαισθητοποίηση των στελεχών αναφορικά με την ύπαρξη, τη βαρύτητα, την ανηθικότητα και τις σοβαρές επιπτώσεις της απάτης (Λαζαρίδης & Δρυμπέτας, 2011).

Έχει διαπιστωθεί πως τα σύγχρονα εταιρικά σκάνδαλα, κάποια από τα οποία μελετώνται εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο, όπως της Enron, της Parmalat, της WorldCom και της FFG, οφείλονται στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, η οποία συνδέεται άρρηκτα με τη χειραγώγηση των πωλήσεων και του κέρδους, την υποτίμηση των υποχρεώσεων, των εξόδων αλλά και των ζημιών. Τόσο οι ρυθμιστικές αρχές μιας χώρας, όσο και οι ίδιες οι εταιρείες επιδιώκουν να καταπολεμήσουν τέτοιου είδους απάτες, ώστε να αποφευχθεί κάθε αρνητικό αποτέλεσμα. Σε γενικές γραμμές, η απάτη συνδέεται με ανισότητες που παρατηρούνται στις αμοιβές και στις παροχές των υπαλλήλων, στην απουσία συναδελφικότητας και άρα στον ανταγωνισμό, στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού Ελεγκτικού Συστήματος, στη έλλειψη ηθικών αξιών, στην απουσία καθοδήγησης από τους διευθύνοντες συμβούλους.

Μετά τον εντοπισμό των προβλημάτων στην εταιρεία, η διαδικασία που ακολουθείται από τους ελεγκτές απάτης για να ανιχνεύσουν πιθανή απάτη είναι η ακόλουθη:

Πίνακας 1. Διαδικασία ανίχνευσης απάτης από τους ελεγκτές

Αναλυτικά βήματα	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κατανόηση της διαδικασίας της επιχείρησης και εντοπισμός πιθανών προβλημάτων 2. Δημιουργία καταλόγου «κόκκινων σημαιών» 3. Προσδιορισμός ύπαρξης πιθανής απάτης
Τεχνολογικά βήματα	<ol style="list-style-type: none"> 1. Προετοιμασία κορμού 2. Έλεγχος αρχείων 3. Χρήση τεχνολογικών μέσων/προγραμμάτων 4. Ανάλυση αποτελεσμάτων
Ερευνητικό βήμα	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διερεύνηση συμπτωμάτων

Καθ' όλη τη προσπάθεια της ανίχνευσης της απάτης οι ελεγκτές εντοπίζουν κάποια σημάδια, τις λεγόμενες «κόκκινες σημαίες», οι οποίες προειδοποιούν για την εκδήλωση δόλιων χρηματοοικονομικών εκθέσεων. Κάθε κόκκινη σημαία λειτουργεί προειδοποιητικά, δεν θα πρέπει να αγνοείται, αλλά να διερευνάται επιπρόσθετα από τους ελεγκτές απάτης. Μόλις εντοπιστούν τα σημάδια απάτης, τότε καθορίζεται

κάποια από τις στρατηγικές που συζητήθηκαν παραπάνω, προκειμένου να καταπολεμηθεί η απάτη (Singleton&Singleton, 2010).

5.1.1 Χρήση και αποτελεσματικότητα των μεθόδων εντοπισμού και πρόληψης της απάτης

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με την χρήση και την αποτελεσματικότητα των μεθόδων πρόληψης και εντοπισμού της απάτης φάνηκε ότι οι λογιστές, οι Εσωτερικοί Ελεγκτές, και οι πιστοποιημένοι Ελεγκτές κατά της απάτης, συνήθως χρησιμοποιούν προγράμματα προστασίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών και αντιμετώπισης των ιών, προγράμματα παραβίασης των κωδικών πρόσβασης, αξιολόγηση και βελτίωση του Εσωτερικού Ελέγχου. Σε μικρότερο βαθμό, επιστρατεύονται δειγματολογικοί έλεγχοι, άντληση δεδομένων, απασχόληση εγκληματολογικών λογιστών και λογισμικό ψηφιακής ανάλυσης, κάτι που σχετίζεται με έλλειψη πόρων. Να σημειωθεί πως τα κέρδη μιας εταιρείας επηρεάζουν καθοριστικά την υιοθέτηση ή μη πρακτικών ανίχνευσης και καταπολέμησης της απάτης (Bierstakeretal, 2006).Οι περισσότερες εταιρείες φροντίζουν να αντιμετωπίζουν την απάτη. Ωστόσο, φαίνεται ότι η μέθοδος που η κάθε εταιρεία χρησιμοποιεί σχετίζεται με το κόστος της και όχι με την αποτελεσματικότητά της.

Επιπλέον, σύμφωνα με άλλη έρευνα στις πιο αποτελεσματικές διαδικασίες ανίχνευσης και πρόληψης της απάτης συγκαταλέγονται οι λειτουργικοί έλεγχοι, η αξιολόγηση και βελτίωση του Εσωτερικού Ελέγχου, οι εντατικοί έλεγχοι κατά τη διάρκεια συναλλαγών, η εφαρμογή κώδικα κυρώσεων τόσο σε προμηθευτές όσο και εξωτερικούς συνεργάτες. Από την άλλη στις πιο αναποτελεσματικές διαδικασίες ανίχνευσης της απάτης συγκαταλέγονται η προστασία από ιούς, η χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών, η χρήση λογισμικών φίλτρων και τειχών προστασίας, τα οποία σχετίζονται με την ασφάλεια των υπολογιστικών συστημάτων, και η χρήση εγκληματολόγων λογιστών(Zamzamietal, 2016).

Η Εταιρική Διακυβέρνηση συνιστά την πιο αποτελεσματική μέθοδο ανίχνευσης της απάτης (Mangala&Kumari, 2017). Οι εταιρείες θα πρέπει, όμως, για καλύτερα αποτελέσματα να χρησιμοποιούν συνδυασμό μεθόδων, όπως Εσωτερικό Έλεγχο, γραμμή καταγγελίας, κώδικα συμπεριφοράς, επαγγελματικές υπηρεσίες, άντληση

δεδομένων, τείχη προστασίας και εκπαίδευση του προσωπικού σε θέματα που σχετίζονται με την καταπολέμηση της απάτης (Rahman&Anwar, 2014).

5.2 Κριτήρια για καλή και κακή διακυβέρνηση

Για την κατανόηση της αποτελεσματικότητας της Ε.Δ. θα πρέπει να γίνει διευκρίνιση ανάμεσα στην καλή και την κακή. Πρόκειται για δύσκολο εγχείρημα, ωστόσο έχουν προωθηθεί συγκεκριμένοι δείκτες από επιχειρήσεις, σύμφωνα με τους οποίους διακρίνεται εάν η επιχείρηση εφαρμόζει «καλή» ή «κακή» διακυβέρνηση. Υπάρχουν διάφοροι δείκτες αλλά και πρακτικές, τα οποία χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις για την κατάδειξη της αποτελεσματικότητας ή μη της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Στη συνέχεια, αναλύονται κάποιες από τις καλές πρακτικές που εφαρμόζονται στις επιχειρήσεις.

Αρχικά, ως πρώτη καλή πρακτική να αναφερθεί η αποτελεσματική συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου, το οποίο ως ανώτερο όργανο διακυβέρνηση μιας επιχείρησης μεριμνά για την εξασφάλιση της επιβίωσης και της επίτευξης των σκοπών και των στόχων που θέτει μία εταιρεία, επιδιώκοντας να διασφαλίσει συμφέροντα για τους μετόχους και τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη (Λαζαρίδης & Δρυμπέτας, 2011). Ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση των λειτουργιών της εταιρείας, κατευθύνοντας τη μελλοντική της πορεία. Το Δ.Σ. θα πρέπει να στελεχώνεται, όπως έχει ήδη αναφερθεί από έμπειρα, ικανά ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη. Όσον αφορά τα ανεξάρτητα μέλη θα πρέπει να είναι ικανά στην αντιμετώπιση όποιου προβλήματος κι αν εμφανιστεί. Για την παροχή αποτελεσματικών συμβουλών απαιτείται εμπειρία και ποικιλομορφία από το Διοικητικό Συμβούλιο.

Μία άλλη καλή πρακτική αποτελεί ο διαχωρισμός των ρόλων του Διευθύνοντος Συμβούλου και του Προέδρου. Ο Διευθύνων Σύμβουλος θα πρέπει να διαχωρίζει τη θέση του από τον Πρόεδρο, ώστε να αποφεύγεται η σύγκρουση συμφερόντων. Κάθε Διευθύνων Σύμβουλος θα πρέπει να ασχολείται με στρατηγικά θέματα, ενώ ο Πρόεδρος να εκτελεί τους στόχους που ορίζονται από τον Διευθύνοντα Σύμβουλο. Αυτός ο διαχωρισμός των ρόλων θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα, ειδικά στα κέρδη της επιχείρησης (Λαζαρίδης & Δρυμπέτας, 2011).

Επιπρόσθετη καλή πρακτική αποτελεί και η συγκρότηση Επιτροπής Ελέγχου και Εσωτερικών Ελεγκτών. Η Επιτροπή Ελέγχου συνδέει το Διοικητικό Συμβούλιο με τον Εξωτερικό και Εσωτερικό Ελεγκτή. Είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο του βαθμού, στον οποίο συμμορφώνεται το Δ.Σ. με τις απαιτήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας, αλλά και των κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης. Συμπερασματικά, για την Επιτροπή Ελέγχου μπορεί να λεχθεί ότι καλλιεργεί την επικοινωνία ανάμεσα στο Συμβούλιο, τους Εσωτερικούς και Εξωτερικούς Ελεγκτές (Lakshan&Wijekoon, 2012). Με τη σειρά τους, οι ελεγκτές μεριμνούν για την όσο γίνεται καλύτερη αποδοτικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και της ποιότητας της Εταιρικής Διακυβέρνησης (Λαζαρίδης & Δρυμπέτας, 2011).

Η εδραίωση της εταιρικής κουλτούρας αποτελεί μία εξίσου καλή πρακτική που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις. Η διαμόρφωση της οφείλεται στο Διοικητικό Συμβούλιο, ενώ η εφαρμογή της στον Διευθύνων Σύμβουλο. Επειδή εστιάζει σε θέματα εταιρικής κουλτούρας, συνιστά ένα καλό μέτρο Εταιρικής Διακυβέρνησης, καθώς χάρη σε αυτή μπορεί μία εταιρεία να αναπτυχθεί οικονομικά και να διαμορφωθεί το μεσοπρόθεσμο μέλλον της εταιρείας.

Σε γενικές γραμμές ως καλές πρακτικές Εταιρικής Διακυβέρνησης αποτελούν νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, που είναι ικανές να παρεμποδίσουν την χειραγώγηση κερδών και να εξασφαλίσουν ποιότητα στις χρηματοοικονομικές αναφορές (Keung, 2013). Όταν μία επιχείρηση εφαρμόζει τις κατάλληλες πρακτικές Ε.Δ., οι οικονομικές της αναφορές χαρακτηρίζονται ποιοτικές. Απεναντίας, όταν εφαρμόζει λανθασμένες πρακτικές είναι πολύ πιθανό να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία της απέναντι στους μετόχους. Επακόλουθο της κατάστασης αυτής είναι να εφαρμόζονται διάφορες μέθοδοι χειραγώγησης κερδών, καθώς και μία σειρά από παράνομες δραστηριότητες, οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά την εκάστοτε εταιρεία, οδηγώντας πολλές φορές και σε οικονομική καταστροφή.

5.3 Η σχέση Εταιρικής Διακυβέρνησης με τη χειραγώγηση κερδών

Μεγάλα σκάνδαλα (Enron, FFG κλπ) που είδαν το φως της δημοσιότητας, απέδειξαν ότι η χειραγώγηση κερδών είναι μία από τις βασικές αιτίες διάπραξης απάτης των

εταιρειών. Σε ένα αποτελεσματικό σύστημα Εταιρικής Διακυβέρνησης υπάρχει εμπιστοσύνη ανάμεσα στον επενδυτή και τα στελέχη μιας επιχείρησης, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μακροπρόθεσμες επενδυτικές ροές κεφαλαίων προς τις επιχειρήσεις. Έχει ιδιαίτερη σημασία, οι κανόνες της Εταιρικής Διακυβέρνησης να λειτουργήσουν αποτελεσματικά προκειμένου να μην εφαρμοστεί χειραγώγηση των κερδών.

Πληθώρα επιχειρήσεων μεγάλου μεγέθους, οι οποίες εμφανίζουν υψηλότερες αναλογίες χρέους προς το Μετοχικό Κεφάλαιο, αλλά χαμηλότερες αναλογίες μη εκτελεστικών μελών ή δίχως να έχουν κάποιον μεγάλο κύριο μέτοχο είναι πολύ πιθανό να προβούν σε χειραγώγηση των κερδών, γύρω από τα δικαιώματα έκδοσης χρεογράφων (Taghizad&Panahian, 2014). Με την καλή, όμως, Εταιρική Διακυβέρνηση είναι δυνατόν να μετριαστεί η πιθανότητα απάτης, σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, κάτι που μπορεί να συμβεί εάν συμπεριληφθεί ένας μεγάλος αριθμός εξωτερικών μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο. Σύμφωνα με τον νόμο Sarbanes- Oxley (H.P.A.), ο οποίος αναφέρεται εκτενώς στην επόμενη παράγραφο, αναθεωρήθηκε η Εταιρική Διακυβέρνηση, καθώς τα Διοικητικά Συμβούλια, τόσο των δημόσιων, όσο και των ιδιωτικών επιχειρήσεων απέκτησαν υποχρεώσεις, με στόχο να προστατευτούν οι επενδυτές.

Έπειτα, και η εσωτερική ιδιοκτησία είναι δυνατόν να οδηγήσει αποτελεσματικά σε μείωση χειραγώγησης των κερδών, στη περίπτωση που ποσοστό των μετοχών, που διαθέτουν τα εσωτερικά μέλη δεν είναι αρκετά υψηλό (Gonzalez&Garcia- Meca, 2014).

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παρατηρείται το κόστος του κεφαλαίου επηρεάζεται θετικά. Το ίδιο συμβαίνει και με τη διαθεσιμότητα σχετικών και κρίσιμων πληροφοριών για τη διαχείριση ευθύνης, το λειτουργικό περιβάλλον της επιχείρησης, καθώς και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των διαχειριστών των εταιρειών, στις οποίες υιοθετούνται και εφαρμόζονται τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Hossain&Mondal, 2016). Πιο συγκεκριμένα, κάθε εταιρεία, στην οποία βρίσκουν εφαρμογή τα ΔΛΠ, τα κέρδη εξομάλυνσης είναι λιγότερα. Λιγότερη είναι και η χειραγώγηση κερδών, ενώ πιο έγκαιρα αναγνωρίζονται οι ζημιές. Μεταξύ των λογιστικών ποσών και των τιμών μετοχών και αποδόσεων παρατηρείται μεγαλύτερη σύνδεση. Η υιοθέτηση, όμως, των ΔΛΠ επηρεάζει και αρνητικά τις επιχειρήσεις και

συγκεκριμένα τη διαδικασία λήψης αποφάσεων της διοίκησης (Hossain&Mondal, 2016).

Σε έρευνα των Chalevas και Tzovas (2010) φάνηκε πως η μη εισαγωγή αρχών Εταιρικής Διακυβέρνησης επηρεάζει τον βαθμό στον οποίο τα στελέχη επιχειρούν χειραγώγηση των κερδών της επιχείρησης. Αυτό ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι τα μη εκτελεστικά ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ., πιθανόν επηρεάζονται από τα εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ.. Έτσι, είναι εφικτή η χειραγώγηση κερδών. Τέλος, το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου δεν δύναται να προβάλλει αντίσταση στην πίεση, η οποία ασκείται από τη διεύθυνση της επιχείρησης και επομένως η δύναμη που έχει για να ελέγξει την πιθανότητα να χειραγωγηθούν τα κέρδη είναι περιορισμένη (Chalevas&Tzovas, 2010).

5.4 Ο Νόμος Sarbanes- Oxley στην πρόληψη της απάτης

Σύμφωνα με τον νόμο Sarbanes-Oxley, ο οποίος επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου το 2002 από το Αμερικανικό Κογκρέσο προστατεύονται τα δικαιώματα των μετόχων, δίνοντας προτεραιότητα σε εκείνα των μικρομετόχων. Οφείλει το όνομα του στους θεμελιωτές τους, ενώ θεσπίστηκε εξαιτίας εταιρικών και λογιστικών σκανδάλων, μεταξύ των οποίων Enron, Tyco International, Adelphi και WorldCom. Αποτελείται από 11 ενότητες, οι οποίες θίγουν ζητήματα Εταιρικής Διακυβέρνησης και εταιρικού ελέγχου, εστιάζοντας στο πληροφοριακό περιεχόμενο των λογιστικών καταστάσεων που δημοσιεύονται, αλλά και στη χρηματοοικονομική ενημέρωση των επενδυτών, αναφορικά με την αποδοτικότητα και τις προοπτικές.

Στα κύρια σημεία του νόμου μπορούν να αναφερθούν, η ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών, η προστασία των στελεχών εκείνων που αποκαλύπτουν ενδεχόμενες παρανομίες, αλλά και κάθε άλλου στελέχους, τα νέα πρότυπα Διοικητικά Συμβούλια, τα νέα λογιστικά πρότυπα. Ακόμη, επιδιώκει να βελτιωθεί η ποιότητα και η διαφάνεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, να ενισχυθεί η Εταιρική Διακυβέρνηση, να βελτιωθεί η αντικειμενικότητα των ερευνών και να ενισχυθεί η επιβολή των ομοσπονδιακών νόμων. Πρόκειται για έναν ιδιαίτερα πειστικό νόμο για όσους ασχολούνται με διοικητικά θέματα, καθότι δεν επιτρέπει περιθώρια λάθους για κανένα μέλος, θέτοντας αυστηρούς όρους λειτουργίας. Σύμφωνα με τον Νόμο,

απαιτείται εναλλαγή ανά πενταετία του επικεφαλής Ελεγκτή, καθώς και του Ελεγκτή που επιθεωρεί τον έλεγχο.

Το γραφείο Νομικών Συμβούλων «Allen&Overy» σε συνδυασμό με στοιχεία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, αναφέρει ότι ο νόμος Sarbanes- Oxleyαφορά τα εξής:

- Επιτροπές Ελέγχου: μέλη των Επιτροπών Ελέγχου θα είναι ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ., ενώ οι ίδιες επιτροπές πλέον θα υπόκεινται σε νέες διατάξεις, όσον αφορά το διορισμό Ελεγκτών, τις απολαβές και την επίβλεψή τους.
- Γενικοί (CEO) και Οικονομικοί (CFO) Διευθυντές: αρμοδιότητες τους η έγγραφη πιστοποίηση σε κάθε Δελτίο σχετικό με οικονομικές καταστάσεις το οποίο υποβάλλεται στη SEC (Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς), η ακρίβεια των σχετικών διαδικασιών και ο έλεγχος διαφάνειας της μονάδας τους.
- Εισηγμένες εταιρείες: απαγορεύεται η χορήγηση δανείων σε στελέχη ή μέλη του Δ.Σ., καθώς και αύξηση, τροποποίηση ή ανανέωση των υφιστάμενων δανείων προς μέλη του Δ.Σ.
- Εμπλεκόμενα μέλη: κάθε εργαζόμενος, ανώτερο στέλεχος και όσοι έχουν στη διάθεσή τους πληροφορίες που αφορούν την επιχείρηση και την πορεία της επιβάλλεται να γνωστοποιούν όποιες συναλλαγές σε μετοχές των εταιρειών τους, εντός δύο ημερών, από την ημερομηνία εκτέλεσης, ώστε να αποτραπούν φαινόμενα insideinformation.
- Εταιρείες: επιβάλλεται να γνωστοποιούν άμεσα και συνέχεια οποιαδήποτε πληροφορία σχετίζεται με την περιουσιακή διάρθρωση καθώς και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της εταιρείας.
- Ετήσια Δελτία: τα ετήσια δελτία που υποβάλλονται στο SEC και εμπεριέχουν οικονομικά αποτελέσματα, θα πρέπει να εμπεριέχουν και γνωστοποιήσεις σημαντικών διορθώσεων των Ορκωτών Ελεγκτών.
- Κακουρηγηματικές πράξεις: ορίζονται ως κακουρηγήματα, ενέργειες κατά τις οποίες παραποιούνται ή καταστρέφονται αρχεία, προκειμένου να παρεμποδιστεί η ορθή διενέργεια ελέγχων ή διαδικασιών πτώχευσης, η εσκεμμένη μη διατήρηση αρχείων ελέγχων από Ορκωτό Ελεγκτή για πέντε χρόνια, καθώς και η γνώση εκτέλεσης σχεδίου, με στόχο την παραπλάνηση επενδυτών (Allen&Overy, 2002).

5.5 Ο ρόλος του ελεγκτή (εσωτερικού-εξωτερικού) στην πρόληψη της απάτης

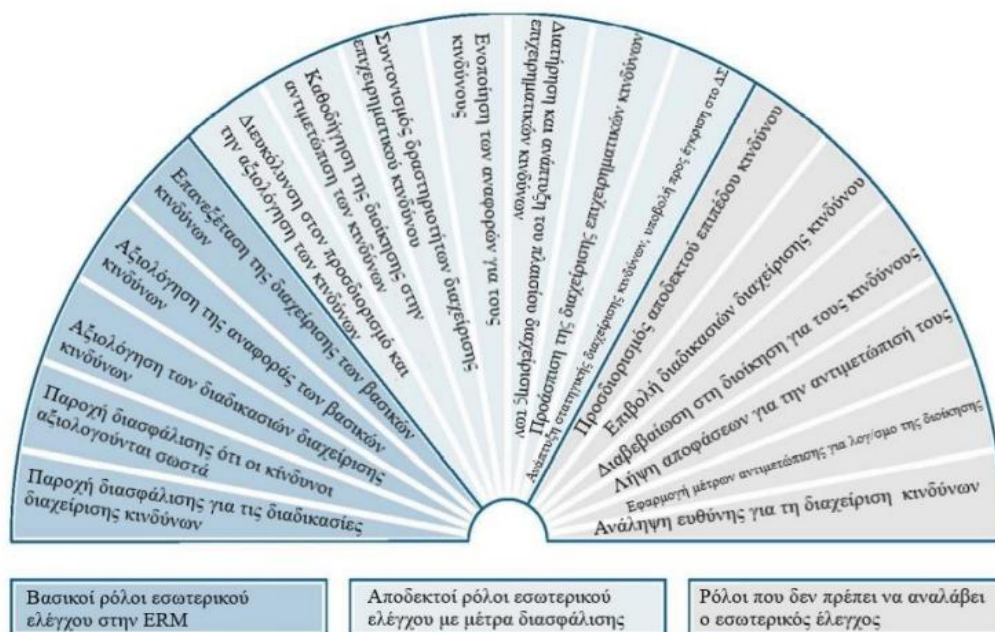
Ο Εσωτερικός Έλεγχος, όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενα κεφάλαια, εξετάζει έγγραφα, ελέγχει αρχεία, εντοπίζει προβλήματα και διατυπώνει τις αναγκαίες συστάσεις για την εξάλειψη των αιτιών, που έχουν οδηγήσει σε πρόβλημα. Επιπρόσθετα, ο ελεγκτής είναι υπεύθυνος για τον εντοπισμό λαθών ή προβλημάτων, τα οποία προέκυψαν εξαιτίας της έλλειψης σαφήνειας ή της λανθασμένης ερμηνείας των διαφόρων διαδικασιών, προκειμένου να προτείνει λύσεις για να βελτιωθούν. Κάθε άποψη των Εσωτερικών Ελεγκτών αφορά εσωτερικές και εξωτερικές οικονομικές εκθέσεις και μπορεί να αποβεί απαραίτητο εργαλείο στη διοίκηση της εκάστοτε επιχείρησης.

Κάθε δραστηριότητα των Ελεγκτών μπορεί να θεωρηθεί ως αποτρεπτικό μέσο, μόνο στο άκουσμα ότι αξιολογείται από αυτούς η αποτελεσματικότητα των εσωτερικών δικλίδων και ελέγχων απάτης και επανεξετάζονται τα αποτελέσματα της εφαρμογής τους. Ο ρόλος αλλά και η ευθύνη των Εσωτερικών Ελεγκτών αναφορικά με την απάτη, καθορίζονται στα πρότυπα του Εσωτερικού Ελέγχου. Ο Εσωτερικός Ελεγκτής, έχοντας στη διάθεσή του επαρκείς γνώσεις, μπορεί να αξιολογήσει τον κίνδυνο της απάτης, αλλά και τον τρόπο που αυτή διαχειρίζεται από τον οργανισμό αναπτύξει ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου εντός της εταιρείας, το οποίο να τη διαφυλάσσει από τους εντοπισμένους κινδύνους. Ωστόσο, δεν αναμένεται να έχει στη διάθεσή του την εμπειρογνωμοσύνη ενός ατόμου, που πρωταρχικό του μέλημα αποτελεί τόσο η αντίχνευση όσο και η διερεύνηση της απάτης.

Συνεπώς, ο ρόλος του Εσωτερικού Ελεγκτή μπορεί να συνοψιστεί στην αρχική ή πλήρη διερεύνηση του κινδύνου της απάτης, στην ανάλυση των αιτιών της, καθώς και στη βελτίωση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Στη συνέχεια, ο Εσωτερικός Ελεγκτής προχωρά στην υποβολή περιοδικών εκθέσεων προς τα ανώτερα διοικητικά στελέχη, αλλά και στην υποβολή σημαντικών εκθέσεων που επισημαίνουν τον κίνδυνο και αφορούν θέματα ελέγχου προς το Δ.Σ.. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται οι κίνδυνοι για απάτη, ζητήματα σχετικά με την διακυβέρνηση, καθώς και πολλά άλλα θέματα.

Στην εικόνα 1. που ακολουθεί παρουσιάζεται ο ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου στη διαχείριση κινδύνων. Στην αριστερή πλευρά του σχήματος φαίνονται οι προσπάθειες του ελεγκτή να αξιολογήσει σωστά τον κίνδυνο. Στο κέντρο παρουσιάζονται οι δραστηριότητες του Εσωτερικού Ελέγχου που λειτουργούν συμβουλευτικά στη διαχείριση κινδύνων. Όσο πιο δεξιά κοιτάμε στο σχήμα, παρατηρούμε πως οι εγγυήσεις αυξάνονται και επομένως απαιτείται διατήρηση της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας του ελέγχου. Θα ήταν σημαντική παράλειψη να μην ειπωθεί ξανά ότι, ο Εσωτερικός Έλεγχος δεν αναλαμβάνει κάποιο ρόλο στην πραγματική διαχείριση των κινδύνων. Αρκείται στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, που είναι ικανές να βοηθήσουν την ομάδα διαχείρισης να βελτιώσει τις διαδικασίες της. Στη περίπτωση που επεκταθεί η συμμετοχή του, τότε θα πρέπει να γίνεται ξεκάθαρο ότι υπεύθυνη παραμένει η διοίκηση (Subramaniam, etal. 2011).

Εικόνα 2. Εσωτερικός έλεγχος και διαχείριση κινδύνων, Πηγή: ΠΑ (2009)

Αναφορικά με το ρόλο του Εξωτερικού Ελεγκτή στην πρόληψη της απάτης, ο Εξωτερικός Ελεγκτής πρέπει να κατανοήσει τις δικλίδες Εσωτερικού Ελέγχου, που έχουν σχεδιαστεί για την πρόληψη της απάτης, και να εφαρμόσει κατάλληλες ελεγκτικές διαδικασίες, δρώντας με επαγγελματικό σκεπτικισμό, για να διαπιστώσει ότι οι δικλίδες αυτές είναι αποτελεσματικές στην αποφυγή και πρόληψη της απάτης. Σημειώνεται ότι, ο Εξωτερικός Ελεγκτής δεν είναι υπεύθυνος να διατυπώσει γνώμη επί της αποτελεσματικότητας των δικλίδων Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

6.1 Το σκάνδαλο της ENRON

Η Enron ιδρύθηκε το έτος 1985, έπειτα από την εξαγορά, έναντι 2,3 δις. δολάρια, της εταιρείας Houston Natural Gas Co από την εταιρεία Inter North, υπό τη διεύθυνση του Διευθύνοντος Συμβούλου Kenneth Lay. Η εξαγορά αυτή είχε ως αποτέλεσμα η Enron να γίνει η μεγαλύτερη εταιρεία φυσικού αερίου στις ΗΠΑ, αφού έφτασε να ελέγχει ένα δίκτυο αγωγών φυσικού αερίου συνολικού μήκους 40.000 μιλίων. Κύρια δραστηριότητα της εταιρείας ήταν η αγορά και η πώληση αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και έγινε γνωστή για τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (Li, 2010).

Η Enron αποτέλεσε ίσως το μεγαλύτερο οικονομικό σκάνδαλο στην ιστορία της επιχειρηματικότητας, το οποίο κατέληξε τελικά στην κατάρρευση της εταιρείας την 2^η Δεκεμβρίου 2001.

6.1.1 Το χρονικό του σκανδάλου

Δεδομένου ότι η Enron αποτελούσε μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες των ΗΠΑ, κατάφερε σταδιακά να υιοθετήσει στρατηγικές και τεχνικές του χρηματοπιστωτικού τομέα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Enron ξεκίνησε να συναλλάσσει με τις λεγόμενες «εταιρείες ειδικού σκοπού» (Special Purpose Entities, SPE's), που η ίδια κατείχε και ήλεγχε. Η εταιρεία φρόντιζε να βρει επενδυτές, οι οποίοι να επενδύσουν σε μία SPE το απαιτούμενο ελάχιστο 3% του κεφαλαίου και στη συνέχεια πωλούσε σε υπερβολικά υψηλές τιμές περιουσιακά στοιχεία της Enron στη SPE. Για την απόκτηση αυτών των περιουσιακών στοιχείων, η SPE δανειζόταν μεγάλα χρηματικά ποσά, έχοντας ως εξασφαλίσεις τις μετοχές της Enron.

Η παραπάνω τακτική οδήγησε την Enron στη λήψη κεφαλαίων, κρύβοντας τα πραγματικά επίπεδα του χρέους της, αυξάνοντας πλασματικά τα έσοδα και κατ'

επέκταση τα κέρδη της εταιρείας και διατηρώντας την αξία της μετοχή στο χρηματιστήριο σε σταθερά υψηλά επίπεδα. Διευκρινίζεται ότι, το χρέος που είχε αναληφθεί από τις SPE's δεν συμπεριλαμβάνονταν στον ενοποιημένο ισολογισμό της Enron, με αποτέλεσμα οι μέτοχοι-επενδυτές να βλέπουν τα έσοδα να αυξάνονται διαρκώς, χωρίς όμως να αυξάνεται το χρέος του ομίλου, προβάλλοντας με αυτό τον τρόπο μια υγιή εικόνα. (Li, 2010; Νεγκάκης&Ταχυνάκης, 2013).

Οι κύριοι υπεύθυνοι του σκανδάλου αυτού ήταν ο τότε πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, Kenneth Lay, καθώς και ο Διευθύνων Σύμβουλος Jeffrey Skilling, οι οποίοι επέτρεψαν στον Οικονομικό Διευθυντή Andrew Fastow να παρουσιάσει πλασματικά κέρδη, χρησιμοποιώντας παραπλανητικές τεχνικές (Li, 2010).

Η κατάρρευση ξεκίνησε στα μέσα του 2001, όταν ο πρόεδρος της εταιρείας Sherron Watkins έστειλε ένα υπόμνημα στον Kenneth Lay, ο οποίος από τον Αύγουστο του 2001, έγινε και πάλι ο CEO της εταιρείας, με σκοπό να του αναφέρει κάποια σοβαρά λογιστικά θέματα που αντιμετωπίζει η Enron. Την ίδια εποχή αρχίζει σταδιακά να πέφτει και η τιμή της μετοχής, λόγω των μαζικών πωλήσεων μετοχών. Η Enron για το τρίτο τρίμηνο του 2001 ανακοινώνει ζημίες ύψους € 618 εκατομμύρια δολάρια, οι οποίες προέρχονται από συγκεκριμένες συνεργασίες που έκανε ο τότε Επικεφαλής των Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών, Andrew Fastow. Το γεγονός αυτό προκάλεσε ραγδαία μείωση της μετοχής. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, έγινε προσπάθεια διάσωσης της εταιρείας, μέσω εξαγοράς της από άλλη εταιρεία, η οποία όμως ακυρώθηκε, έπειτα από την αξιολόγηση της φερεγγυότητας και την υποβάθμιση της εταιρείας. Τον Δεκέμβριο του 2001, η Enron εντάχθηκε στο Κεφάλαιο 11, δηλώνοντας πτώχευση και οδηγώντας την αξία της μετοχής στα 0,40 δολάρια. Λίγο αργότερα, ο δείκτης NYSE ανέστειλε τις συναλλαγές μετοχών της Enron και ξεκίνησε η διαδικασία του αποκλεισμού της (Νεγκάκης&Ταχυνάκης, 2013).

Εκτός από την παραπάνω τεχνική, η Enron χρησιμοποιούσε και άλλα, κυρίως λογιστικά, τεχνάσματα για να εμφανίσει αυξημένα έσοδα και κατ' επέκταση πιο θετική εικόνα. Ο πρώτος χειρισμός που ξεκίνησε ο Jeffrey Skilling ήταν η δήλωση ως έσοδα, όχι μόνο της μεσιτείας που προέκυπτε από την παροχή αερίου, αλλά ολόκληρο το ποσό της συναλλαγής. Δηλαδή, ενώ η Enron ήταν ο μεσάζοντας μεταξύ

του παραγωγού και του καταναλωτή, και το κέρδος από αυτή τη συναλλαγή ήταν η προμήθειά της, αυτή εμφανιζόταν ως αγοραστής της ενέργειας από τον παραγωγό και αντίστοιχα ως πωλητής της ενέργειας προς τον καταναλωτή. Παρόλο που το γεγονός αυτό δεν επηρέαζε τα κέρδη της, η Enron εμφανίζε υψηλότερα κατά δισεκατομμύρια έσοδα, ενισχύοντας τη θέση της εταιρείας. Ο δεύτερος χειρισμός που χρησιμοποιήθηκε από την εταιρεία ήταν η έννοια του Mark-to-Market Accounting. Η παραπάνω μέθοδος αφορούσε την λογιστική αποτύπωση, στη σημερινή τους αξία, των μελλοντικών εισροών. Δηλαδή, εάν η εταιρεία είχε ένα τριετές συμβόλαιο πώλησης, καταχωρούσε στην τρέχουσα χρήση το συνολικό ποσό του συμβολαίου, προσαρμοζόμενο βάσει επιτοκίων, αντί να εμφανιστεί το κέρδος αυτό, ισόποσα, στα τρία έτη. Αυτή η τεχνική είχε ως αποτέλεσμα, η εταιρεία να εμφανίζει βραχυπρόθεσμα θετικά αποτελέσματα. Δυστυχώς όμως, οι μελλοντικές εισροές ενός οργανισμού, σπανίως είναι βέβαιες και χωρίς ρίσκο. Η τακτική δήλωσης αβέβαιων μελλοντικών κερδών, είχε ως αποτέλεσμα η Enron να οδηγηθεί σε λανθασμένες επενδύσεις, οι οποίες αν και είχαν μικρές πιθανότητες κερδοφορίας και βιωσιμότητας, εμφάνιζαν όμως προσωρινά κέρδη, βοηθώντας στην παρουσίαση θετικών οικονομικών καταστάσεων (Segal, 2021).

Το σκάνδαλο αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δήλωση υπέρογκων κερδών τα προηγούμενα χρόνια, ύψους 586 εκ. δολάρια και την οφειλή μέχρι και 3 δις. δολάρια που δεν εμφανίζονταν στις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι σημαντικό μερίδιο ευθύνης στην υπόθεση της Enron, έχει και η ελεγκτική εταιρεία, Arthur Andersen, η οποία επί σειρά ετών, υπέγραφε για την αξιοπιστία και την ορθότητα των οικονομικών καταστάσεων της εταιρείας. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι μετά την κατάρρευση της Enron, ακολούθησε και η κατάρρευση της Arthur Andersen. Η σχέση συνεργασίας των δύο εταιρειών δεν περιοριζόταν μόνο στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, αλλά η Arthur Andersen παρείχε και συμβουλευτικές υπηρεσίες, καθώς και υπηρεσίες Εσωτερικού Ελέγχου, γεγονός που αποτελούσε κοινή πρακτική πριν την θέσπιση του Νόμου Sarbanes-Oxley (Νεγκάκης&Ταχυνάκης, 2013).

6.1.2 Αναποτελεσματικότητα της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Καθοριστικό ρόλο στην κατάληξη της Enron έπαιξε το Διοικητικό Συμβούλιο και η αναποτελεσματική Εσωτερική Διακυβέρνηση. Η αποτυχία συνέβη, κυρίως, εξαιτίας των ενεργειών και της αδράνειας του. Δεν υπήρχε η απαραίτητη εσωτερική επίβλεψη του Διοικητικού Συμβουλίου και αγνοήθηκαν από διάφορα στελέχη της Enron προειδοποιητικά σημάδια ότι κάτι δεν πήγαινε καλά. Στην ουσία, αν τα λοιπά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου έδιναν περισσότερη προσοχή στις αποφάσεις που λαμβάνονταν από τον Πρόεδρο, τον Διευθύνοντα Σύμβουλο και τον Οικονομικό Διευθυντή, η εταιρεία ίσως να μπορούσε να αποφύγει αυτό το αποτέλεσμα.

Η Επιτροπή Ελέγχου δεν μελέτησε κατάλληλα τις οικονομικές καταστάσεις της Enron και το Δ.Σ. βασίστηκε στις ακριβείς πληροφορίες που έλαβε από τους Εσωτερικούς Ελεγκτές (Li, 2010). Το έργο της Επιτροπής Ελέγχου θα έπρεπε να είχε κριθεί από νωρίς, αλλά η άνοδος των κερδών και της αξίας της μετοχής οδήγησε ίσως σε μία ψεύτικη αίσθηση ασφάλειας (Li, 2010). Εξαιτίας αυτού, πλέον οι ελεγκτικές επιτροπές πρέπει να διαθέτουν οικονομικούς εμπειρογνώμονες (Gillan&Martin, 2007).

Σύμφωνα με τον Li Yu hao (2010), μέρος των εργαζομένων συμμετείχε και αυτό, με τη σειρά του, στην κατάρρευση της εταιρείας. Η Διοίκηση χρησιμοποιούσε κίνητρα (μπόνους) για να προσελκύσει υπαλλήλους, ώστε να καλύπτουν τις ψευδείς οικονομικές καταστάσεις, παρόλο που γνώριζαν το χρέος της εταιρείας. Στην ουσία, το Δ.Σ. ήταν αυτό που δεν εμπόδισε τα μέλη της επιχείρησης να συμμετέχουν σε επικίνδυνες δραστηριότητες, όπου συνέβαλλαν στην πτώση της Enron (Gillan&Martin, 2007).

Σημαντικό ρόλο στην κατάρρευση, εκτός από τον Δ.Σ. και την Επιτροπή ελέγχου, είχε και το ελλιπές Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας και των δικλίδων που χρησιμοποιούνταν, ακόμη και όσον αφορά στην επιλογή ανθρώπων για αυτές τις κρίσιμες θέσεις. Όπως αναφέρεται και σε προηγούμενη παράγραφος, η συνεργαζόμενη με την Enron, ελεγκτική εταιρεία, παρείχε και υπηρεσίες Εσωτερικού Ελέγχου.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η κατάρρευση της Enron αποτέλεσε την αφορμή για πολλές επαναδιαμορφώσεις της Εταιρικής Διακυβέρνησης,

συμπεριλαμβανομένου του Νόμου Sarbanes-Oxleyπου αναπτύχθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσης. Συνέβαλε, εκτός των άλλων, στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας του Δ.Σ., καθώς και στην τήρηση αυστηρότερων κανόνων που αφορούν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των εταιρειών.

Επομένως, σύμφωνα με τον LiYuhao (2010), καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το Δ.Σ. θα έπρεπε να παρακολουθεί πιο ενεργά την καθημερινή δραστηριότητα της εταιρείας, οι διευθυντές θα έπρεπε να αναλαμβάνουν συγκεκριμένες δραστηριότητες για να εγγυόνται ότι τηρείται ο Κώδικας Δεοντολογίας, θα έπρεπε να υπάρχει επαρκές και κατάλληλο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, και οι ενέργειες των υπαλλήλων της εταιρείας να ελέγχονται από όλα τα μέλη του Δ.Σ.. Έτσι, πιθανόν, αν οι μηχανισμοί της Εταιρικής Διακυβέρνησης ήταν πιο αυστηροί και αποτελεσματικοί, να μπορούσε να αποφευχθεί ένα από τα μεγαλύτερα παγκόσμια σκάνδαλα.

6.1.3 Αναποτελεσματικότητα του Ελέγχου

Μεγάλο μερίδιο ευθύνης στην κατάρρευση της Enronκατέχει και η ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen, η οποία ήταν υπεύθυνη να παρέχει αξιόπιστες εκθέσεις ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων της Enron. Οι ελεγκτές κατηγορήθηκαν για την εφαρμογή χαλαρών ελεγκτικών προτύπων και τη μη λήψη επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων.

Την άμεση σύνδεση των ελεγκτών με το σκάνδαλο, που τελικά οδήγησε και στην κατάρρευση της ελεγκτικής εταιρείας Arthur Andersen, αποτέλεσαν κάποια στοιχεία που αποκάλυπταν τη σχέση των δύο εταιρειών. Ένα βασικό στοιχείο ήταν ότι η ελεγκτική εταιρεία παρείχε, εκτός των ελεγκτικών υπηρεσιών, και λοιπές συμβουλευτικές και διοικητικές υπηρεσίες, καθώς και υπηρεσίες Εσωτερικού Ελέγχου, πράγμα που αντίκειται στις ελεγκτικές αρχές περί ανεξαρτησίας. Ένα άλλο στοιχείο ενοχής της ελεγκτικής εταιρείας, αφορά η είδηση ότι προσπάθησε να καταστρέψει έγγραφα σχετικά με την Enron, ώστε να παρεμποδίσει τις έρευνες από τις Αμερικανικές αρχές. Αξίζει να σημειωθεί επίσης, ότι οι αμοιβές που λάμβανε η Arthur Andersen για τις υπηρεσίες της ανέρχονταν σε υπερβολικά υψηλά επίπεδα, πράγμα που μπορεί να αποτελεί άλλο ένα στοιχείο εμπλοκής της στο σκάνδαλο Enron.

Από όλα τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ευθύνη των Εξωτερικών Ελεγκτών είναι πολύ μεγάλη. Καταλήγουμε έτσι στο συμπέρασμα ότι, οι ελεγκτές μπορούν, εφαρμόζοντας τα Ελεγκτικά Πρότυπα και τις αρχές της ελεγκτικής και διατηρώντας την ανεξαρτησία τους, να συμβάλλουν στην αποτροπή ή στην αποκάλυψη μίας απάτης. Επίσης, οι Ορκωτοί Ελεγκτές είναι σημαντικό να είναι αμέμπτου ηθικής και να ελέγχουν τις εταιρείες σε βάθος, αποκαλύπτοντας λάθη και ανακρίβειες των οικονομικών καταστάσεων.

Επισημαίνεται ότι, η υπόθεση της Arthur Andersen δημιούργησε σοβαρές αμφιβολίες στο λογιστικό-ελεγκτικό επάγγελμα, και γεννήθηκε η ανάγκη για ενδυνάμωση των λειτουργιών και τη βελτίωση των λογιστικών μεθόδων. Έτσι, με αφορμή αυτό, θεσπίστηκε από το Κογκρέσο μια ομοσπονδιακή αρχή, το Συμβούλιο της Δημόσιας Επιχείρησης Ελεγκτικής (Public Company Accounting Oversight Board), που έχει ως σκοπό την δημιουργία κανόνων και την επίβλεψη του επαγγέλματος του Εξωτερικού Ελεγκτή ως ελεγκτές των δημόσιων επιχειρήσεων.

6.2 Το σκάνδαλο της PARMALAT

Η Parmalat, ιδρύθηκε το έτος 1961 από τον Calisto Tanzi, με έδρα την Πάρμα της Ιταλίας και εξειδικευόταν στα γαλακτοκομικά προϊόντα, επεκτείνοντας τη δραστηριότητά της σε άλλους τομείς, όπως στην παραγωγή τυριού, γιαουρτιού μπισκότων, χυμών φρούτων, καθώς και στην παραγωγή σάλτσας. Η εταιρεία αποτελούσε μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες γαλακτοκομικών προϊόντων και τροφίμων με επέκταση από 6 έως και 31 χώρες (Rimkus, 2016).

Με αφορμή ένα απλήρωτο ομόλογο, τον Δεκέμβριο του 2003, διαπιστώθηκε η εμφάνιση μιας απώλειας 14 δις. δολαρίων και η έλλειψη ρευστότητας, στοιχεία που οδήγησαν στην χρεοκοπία της εταιρείας.

6.2.1 Το χρονικό του σκανδάλου

Η Parmalat, η οποία χαρακτηρίζεται από πολλούς συγγραφείς στη διεθνή βιβλιογραφία ως η «Επγοντής Ευρώπης», είναι άλλη μία εταιρεία, μέσω της οποίας διαπράχθηκε απάτη, η οποία στηρίχθηκε σε διάφορες παραμέτρους, μία από αυτές ήταν και η αποτυχία της Εταιρικής Διακυβέρνησης.

Η απάτη έλαβε χώρα το διάστημα από το 1990 έως και το 2003. Εκτός των άλλων, ορισμένες λογιστικές πρακτικές οδήγησαν την εταιρεία στην χρεοκοπία και στην αποκάλυψη του σκανδάλου. Η Parmalat προέβαινε σε εγγραφές εικονικών εσόδων σε πελάτες λιανικής πώλησης, μέσω ενός συστήματος διπλής χρέωσης, με σκοπό να δικαιολογήσει αναλήψεις μετρητών που προέρχονταν από ομόλογα. Με την εμφάνιση ψευδών πωλήσεων, και κατ' επέκταση απαιτήσεων στις οικονομικές καταστάσεις, η εταιρεία παρουσίαζε μια θετική εικόνα, καταφέροντας με αυτόν τον τρόπο να δανείζεται περισσότερα χρήματα από τις τράπεζες. Επίσης, κατηγορήθηκε για τη δημιουργία πλαστών περιουσιακών στοιχείων (Rimkus, 2016. Clarke, 2007).

Η αφορμή για την ανάδειξη του σκανδάλου δόθηκε τον Δεκέμβριο του 2003, όταν η Αμερικάνικη τράπεζα Bank of America ανακοίνωσε ότι, η επιστολή που υποτίθεται ότι εκδόθηκε από την ίδια (Bank of America), και πιστοποιούσε ότι η Bonlat (θυγατρική της Parmalat στις νήσους Cayman) είχε τέσσερα δις. ευρώ στην Αμερικανική τράπεζα, ήταν πλαστή (The Economist, Καθημερινή, 2004). Εκείνο το διάστημα, επίσης, άρχισαν να εμφανίζονται τα πρώτα οικονομικά προβλήματα της εταιρείας, εξαιτίας της έλλειψης ρευστότητας της και της δυσκολίας αποπληρωμής € 150 εκατομμυρίων σε ομολογιούχους. Σημαντικό ρόλο για αυτή την έλλειψη ρευστότητας έπαιξε η προσπάθεια της εταιρείας να αναπτυχθεί με γοργούς ρυθμούς, προβαίνοντας σε ακριβές εξαγορές στην Αμερική, οι οποίες πληρώθηκαν μέσω ομολόγων. Έπειτα από αυτό η τιμή της μετοχής έπεσε κατακόρυφα (Clarke, 2007).

Ένας, ακόμη, παράγοντας που παρακίνησε την εταιρεία στην εξαπάτηση και στην διάπραξη απάτης ήταν και η περίπλοκη δομή του ομίλου. Στην ουσία, η Parmalat αποτελούνταν από 170 θυγατρικές εταιρείες σε όλο τον κόσμο και τα κεφάλαια κινούνταν μεταξύ αυτών των θυγατρικών. Κάποιες, μάλιστα, από αυτές τις θυγατρικές βρίσκονταν σε φορολογικούς παραδείσους (Νήσοι Cayman) και

αποτελούσαν σοβαρό ζήτημα, αφού ήταν δύσκολη η παρακολούθηση των ταμειακών ροών και των περιουσιακών στοιχείων αυτών των εταιρειών (Wearing, 2005).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η κατάρρευση της Parmalat ήταν αποτέλεσμα ενός συνόλου πραγμάτων, μεταξύ των οποίων ήταν η λογιστική παραποίηση των στοιχείων, η ύπαρξη ενός ισχυρού κεντρικού ελέγχου, καθώς και η έλλειψη διαφάνειας.

6.2.2 Αναποτελεσματικότητα Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Εταιρική Διακυβέρνηση της Parmalat υπήρξε αδύναμη, με αποτέλεσμα να δίνεται το πράσινο φως σε πρόσωπα να ενεργούν για ίδιο όφελος, αντί για τα συμφέροντα της εταιρείας. Σύμφωνα με τον Emmanuel OgutuO. (2016) και τον Buchaman, B. & Yang, T. (2005), υπήρξαν πολλά κενά στην εφαρμογή της Εταιρικής Διακυβέρνησης της εταιρείας, τα οποία οδήγησαν στο σκάνδαλο.

Αρχικά, δεν υπήρχε διαχωρισμός του ρόλου του Προέδρου και του Διευθύνοντα Συμβούλου της Parmalat, αφού ήταν το ίδιο άτομο, ο CalistoTanzi. Το γεγονός αυτό, προκαλούσε μία μεγάλη συγκέντρωση εξουσίας σε ένα μόνο άτομο, με αποτέλεσμα να μην μπορούν με ευκολία να ελεγχθούν οι ενέργειες του. Έτσι, γίνεται εύκολα αντιληπτή η σημασία του διαχωρισμού των ρόλων, καθώς το Δ.Σ. μπορεί να ελέγξει εάν η στρατηγική της διοίκησης που εφαρμόζεται είναι αποτελεσματική.

Επιπλέον, η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου θα έπρεπε να απαρτίζεται τόσο από εκτελεστικά, όσο και από μη εκτελεστικά μέλη, και ο αριθμός των μη εκτελεστικών μελών να είναι ικανοποιητικός, ώστε να μπορεί να διαχειριστεί ένα σημαντικό μέρος των αποφάσεων στα Διοικητικά Συμβούλια. Ωστόσο, έπειτα από την κατάρρευση της Parmalat και τις έρευνες που διεξήχθησαν, αποδείχθηκε ότι το Δ.Σ. απαρτιζόταν από ελάχιστους μη εκτελεστικούς διευθυντές και το μεγαλύτερο μέρος αυτών δεν ήταν καν ανεξάρτητοι, έχοντας κάποια επαγγελματική σύνδεση με την εταιρεία ή κάποια συγγενική σχέση με την οικογένεια Tanzi. Η αναλογία των ανεξάρτητων διευθυντών του Δ.Σ. ανέρχονταν κατά το έτος 2003 σε ποσοστό 15%, και τα μέλη του Δ.Σ., ως σύνολο, ήταν κυρίως μέλη της οικογένειας Tanzi και προσωπικοί φίλοι του CalistoTanzi.

Αξίζει να αναφερθεί ότι, η κρίση της Parmalat έγινε η αιτία για αλλαγές στον κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ιταλία, με κύριο στόχο την ενίσχυση του Συστήματος Διακυβέρνησης των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο εταιρειών. Συγκεκριμένα, οι αλλαγές επικεντρώθηκαν, μεταξύ άλλων, στη σωστή λειτουργία του Διοικητικού Συμβουλίου, στην ανεξαρτησία των διευθυντών και στον κατάλληλο έλεγχο από τους ελεγκτές (Ogutu, 2016).

6.2.3 Αναποτελεσματικότητα του Ελέγχου

Όπως μπορεί εύκολα να αντιληφθεί κανείς, εκτός των προβλημάτων στην Εταιρική Διακυβέρνηση, υπήρξε αδυναμία και στην αποτελεσματικότητα του Εξωτερικού Ελέγχου, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στον «θάνατο» της εταιρείας. Συγκεκριμένα, η Deloitte και η Grant Thornton δεν κατάφεραν να ανιχνεύσουν τις παράνομες δραστηριότητες της Parmalat και να τις αποκαλύψουν. Συνεπώς, δεν διενεργήθηκε κατάλληλος έλεγχος από τους ελεγκτές, έχοντας και αυτές την ευθύνη για τις ανακριβείς εκθέσεις ελέγχου που δημοσίευσαν (Ogutu, 2016).

6.3 Το σκάνδαλο της WORLDCOM

Η WorldCom ιδρύθηκε την δεκαετία του 1980 στο Κλίντον του Μισισιπή και δραστηριοποιούνταν στο χώρο των τηλεπικοινωνιών. Η αρχική της επωνυμία ήταν Long Distance Discount Services, Inc (LDDS), η οποία άλλαξε κάποια χρόνια μετά την είσοδο της εταιρείας στο Χρηματιστήριο, το 1989, μέσω συγχώνευσης με την Advantage Companies Inc. Τη δεκαετία του 1990, η WorldCom ήταν μία από τις κορυφαίες εταιρείες στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών, με δραστηριότητα σε πάνω από 65 χώρες. Μάλιστα, το 1990 ο Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας Bernie Ebbers περιλήφθηκε στο περιοδικό Fortune μέσα στους 200 πιο πλούσιους Αμερικανούς. Η ταχύτερη ανάπτυξη της εταιρείας προήλθε κυρίως από τις εξαγορές και τις συγχωνεύσεις της (Satish&Pramod, 2004).

Το σκάνδαλο ήρθε στην επιφάνεια από την ομάδα Εσωτερικού Ελέγχου, η οποία παρατήρησε κάποιες ανωμαλίες στα λογιστικά στοιχεία της εταιρείας. Το

συνολικό ύψος της απάτης που διαπράχθηκε εκτιμάται στο ποσό των 11 δις. δολαρίων και το διάστημα που αυτή εκτυλίχθηκε προσδιορίστηκε από το 1999 έως και το 2002.

6.3.1 Το χρονικό του σκανδάλου

Το 1998, ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών εισήλθε σε περίοδο ύφεσης, γεγονός που οδήγησε την στρατηγική ανάπτυξης της εταιρείας να υποστεί σοβαρό πλήγμα και να αναγκαστεί να ακρωθεί η διαδικασία συγχώνευσης με την Sprint. Τα έσοδα της εταιρείας άρχισαν να επιβραδύνονται, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα και την πτώση στην τιμή της μετοχής. Σε μια προσπάθεια να αντιστραφεί αυτή η κατάσταση, η WorldCom μείωσε το αποθεματικό που διατηρούσε στην καθαρή της θέση για να το χρησιμοποιήσει στην κάλυψη υποχρεώσεων, κατά 2,8 δις. δολάρια, μεταφέροντας τα χρήματα αυτά στα έσοδα των οικονομικών της καταστάσεων (Obringer, 2021). Δημιουργούσε δηλαδή με αυτόν τον τρόπο πλασματικά έσοδα.

Η τακτική αυτή δεν επαρκούσε για να αυξηθούν τα κέρδη της εταιρείας στα επίπεδα που επιθυμούσε ο Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας, Bernie Ebbers, που με τη βοήθεια του CFO της εταιρείας, Scott Sullivan, προχώρησαν και σε άλλες παράνομες κινήσεις. Το έτος 2000, η WorldCom άρχισε να κεφαλαιοποιεί τα λειτουργικά της έξοδα, ταξινομώντας τα δηλαδή, ως μακροπρόθεσμες επενδύσεις κεφαλαίου (περιουσιακά στοιχεία), με αποτέλεσμα να αποκρύπτει αυτές τις δαπάνες και να αυξάνει τα κέρδη της εταιρείας. Επισημαίνεται ότι, αυτή η τακτική είχε διπλό όφελος για την εταιρεία, αφού αφενός αυξάνονταν τα κέρδη της (με την μείωση δαπανών) και αφετέρου εμφάνιζε βελτιωμένο το ενεργητικό της (με την αύξηση των περιουσιακών στοιχείων). Η απόκρυψη αυτών των δαπανών έδωσε στην εταιρεία άλλα 3,85 δις δολάρια. Διευκρινίζεται ότι οι κεφαλαιοποιημένες δαπάνες αφορούσαν, κυρίως, σε μίσθωση τηλεφωνικών γραμμών από άλλες εταιρείες για πρόσβαση στα δίκτυά τους και βάσει της αρχής του δεδουλευμένου έπρεπε να καταχωρηθούν στα έξοδα της χρήσης.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι, υπήρχε και κίνητρο του Ebbers για την εμφάνιση βελτιωμένων οικονομικών καταστάσεων, το οποίο του παρείχε άμεσο προσωπικό όφελος. Συγκεκριμένα, την περίοδο που οι μετοχές της WorldCom είχαν

πτωτική τάση, ο Διευθύνων Σύμβουλος της εταιρείας, Bernie Ebbers δεχόταν πιέσεις από τις τράπεζες, ώστε να καλύψει τις διαφορές αποτίμησης για τις μετοχές της WorldCom που είχαν χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση προσωπικών του επιχειρήσεων. Το 2001, ο Ebbers έπεισε το Δ.Σ. της εταιρείας να του παραχωρήσει δάνειο και εγγυήσεις που ξεπερνούν τα 400 εκατ. Δολάρια για να καλύψει αυτές τις διαφορές αποτίμησης. Το Δ.Σ. δέχθηκε να παρέχει το δάνειο, ελπίζοντας ότι αυτό θα αποτρέψει τον Ebbers από το να πωλήσει τις μετοχές που κατείχε στην WorldCom, στοιχείο που θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη πτώση στην τιμή της μετοχής της εταιρείας.

Η πρώτη υποψία παράνομης δραστηριότητας ήρθε από το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας, όταν ανακάλυψε ορισμένες πιθανές παρατυπίες και ενημερώθηκε η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (Securities and Exchange Commission-SEC), ώστε να ξεκινήσουν οι έρευνες. Συγκεκριμένα, η αντιπρόεδρος του Εσωτερικού Ελέγχου Cynthia Cooper, ζήτησε από τους εργαζόμενους να εξηγήσουν τις αμφιλεγόμενες κινήσεις στα κεφαλαιοποιημένα έξοδα (Satish&Pramod, 2004). Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν έδειξαν ότι, η WorldCom έκανε τις ατασθαλίες που αναφέρθηκαν παραπάνω, και εκτός αυτών, διαπιστώθηκαν και ακόμη 2 δις. δολάρια σε αμφισβητήσιμες εγγραφές.

Οι συνέπειες για την WorldCom ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 2002, όταν ομολόγησε λογιστικές παραβάσεις 3,8 δις. δολαρίων και τον Ιούλιο του 2002, υπέβαλλε αίτημα πτώχευσης, αλλάζοντας το όνομά της σε MCI και την έδρα της (Obringer, 2021). Στα πλαίσια της διαδικασίας αναδιοργάνωσης, η εταιρεία κατέβαλλε 750 εκατομμύρια δολάρια στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς σε μετοχές της νέας MCI και σε μετρητά, ώστε να αποζημιώσει, ως ένα βαθμό, τους επενδυτές.

6.3.2 Αναποτελεσματικότητα της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Καθοριστικό ρόλο και στην κατάρρευση της WorldCom φαίνεται ότι έπαιξε το γεγονός ότι, η εξουσία συγκεντρώνονταν σε ένα άτομο και συγκεκριμένα στον Διευθύνοντα Σύμβουλο Bernard Ebbers, και το Διοικητικό Συμβούλιο δεν ήταν σε θέση να αντιληφθεί τις ατασθαλίες που πραγματοποιούσε η ανώτατη διοίκηση. Ο ίδιος, με τη βοήθεια ορισμένων ακόμη στελεχών, χρησιμοποίησε παράνομες τακτικές για να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας και να εξυπηρετήσει

προσωπικά του συμφέροντα και φιλοδοξίες. Μετά την απάτη, ο Ebbbers καταδικάστηκε σε 25 χρόνια φυλάκιση (Obringer, 2021).

Μέρος της κακής Εταιρικής Διακυβέρνησης της εταιρείας, ήταν και η μη αποτελεσματική λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου της WorldCom. Σύμφωνα με τον Obringer (2021), αφού εμφανίστηκαν τα πρώτα σημάδια απάτης, ζητήθηκαν από την Επιτροπή Ελέγχου της εταιρείας, έγγραφα που να υποστηρίζουν τις δαπάνες που κεφαλαιοποιήθηκαν, και δεν μπορούσε να τα παράγει, αποδεικνύοντας ότι δεν πραγματοποιούσε, ως όφειλε, το ρόλο της.

Επίσης, μπορεί να αντιληφθεί εύκολα κανείς, ότι και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ήταν χαλαρό με μη αποτελεσματικούς ελέγχους για τα χρόνια που διαπράττονταν η απάτη (1999-2002). Βέβαια, για να τονιστεί η αναγκαιότητα της καλής λειτουργίας του Εσωτερικού Ελέγχου και τα αποτελέσματα αυτής, πρέπει να αναφερθεί ότι το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου εντόπισε τις ύποπτες κινήσεις και έγινε η αφορμή για να αποκαλυφθεί το σκάνδαλο. Εάν δεν γινόταν αυτό, μπορεί η απάτη αυτή να συνεχιζόταν για περισσότερα χρόνια, προκαλώντας μεγαλύτερες οικονομικές απώλειες, τόσο στους επενδυτές, όσο και στην κοινωνία γενικά. Το γεγονός αυτό, αποτελεί αναμφισβήτητο στοιχείο ότι, ένα καλά οργανωμένο και κατάλληλα στελεχωμένο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, έχει τη δυνατότητα να προλαμβάνει ή να αποκαλύπτει παράνομες ενέργειες και απάτες που να οδηγούν σε μεγάλα σκάνδαλα σαν αυτό της WorldCom. Ένα άλλο στοιχείο, που δείχνει την ύπαρξη χαλαρού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, είναι η χορήγηση προσωπικού δανείου στον Διευθύνοντα Σύμβουλο.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο Διευθύνων Σύμβουλος κατείχε σημαντικό μερίδιο των μετοχών της WorldCom, στοιχείο που αποδεικνύει την εξάρτηση του με την εταιρεία. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι, οι ωραιοποιημένες οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας αποτελούσαν και άμεσο προσωπικό όφελος του Ebbbers.

6.3.3 Αναποτελεσματικότητα του Ελέγχου

Για την ανίχνευση της απάτης, σημαντικές ευθύνες έχουν και οι Εξωτερικοί Ελεγκτές της WorldCom, οι οποίοι εκτέλεσαν τον έλεγχο της εταιρείας για τις χρήσεις που διαπράχθηκε η απάτη. Η ελεγκτική εταιρεία που υπέγραφε τις οικονομικές καταστάσεις ήταν η Arthur Andersen και διαπιστώθηκε ότι οι διαδικασίες που

ακολούθησε ήταν ανεπαρκείς για τον εντοπισμό της απάτης, με αποτέλεσμα να πιστοποιεί ως αληθή, παραποιημένες εικόνες των οικονομικών καταστάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η Εταιρική Διακυβέρνηση, ως ένα σύστημα αρχών και πρακτικών, συμβάλλει στην οργάνωση, λειτουργία και διοίκηση μιας εταιρείας, με στόχο τη διαφύλαξη και την ικανοποίηση των έννομων συμφερόντων όλων όσων συνδέονται με αυτή. Ένας μεγάλος αριθμός μελετών, έχουν καταδείξει ότι η ύπαρξη πρακτικών Ε.Δ. και η συμμετοχή διαφόρων μηχανισμών, τα οποία επιβάλλεται να εφαρμόζονται αποτελεσματικά, μπορούν να οδηγήσουν στην αποφυγή της χειραγώγησης κερδών και κατ' επέκταση των εταιρικών σκανδάλων. Καθοριστική σημασία, λοιπόν, για την πρόληψη της απάτης αποτελεί η συμμόρφωση της κάθε εταιρείας με τις αρχές και τους κανόνες της Ε.Δ., με αποτέλεσμα να ενισχύεται η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού, καθώς και των λοιπών συνεργατών της εκάστοτε εταιρείας, όπως τράπεζες και προμηθευτές. Πιο συγκεκριμένα, η δομή της εταιρείας, του Διοικητικού Συμβουλίου και της Επιτροπής Ελέγχου, καθώς και ο βαθμός ανεξαρτησίας τους, μπορούν να είναι μερικοί παράγοντες, οι οποίοι θα συνδράμουν στην αποφυγή απάτης.

Όπως γίνεται αντιληπτό και από την προηγούμενη παράγραφο, η Εταιρική Διακυβέρνηση αποτελεί μία λειτουργία, κατά την οποία μία εταιρεία μπορεί να οδηγηθεί στη μακροπρόθεσμη και βιώσιμη ανάπτυξή της, εφόσον εφαρμοστεί σωστά. Μπορεί, όμως, με την καταστρατήγηση των κανόνων της Ε.Δ., μία εταιρεία να οδηγηθεί και στην καταστροφή. Κάτι τέτοιο έχει γίνει αποδεκτό από όλη την επιχειρηματική κοινότητα, καθώς και από φορείς λήψης αποφάσεων, εντείνοντας έτσι προς την κατεύθυνση αυτή, τις προσπάθειες ενίσχυσης της Ε.Δ..

Επιπρόσθετα, εκτός από την Ε.Δ., στη πρόληψη ή αποκάλυψη της απάτης, ιδιαίτερη σημασία έχει και ο ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου. Μελετώντας την παρούσα εργασία εύκολα μπορεί να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα ότι, ένα

αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου καθίσταται αναγκαίο για την αποφυγή ατασθαλιών. Για να είναι, όμως, αποτελεσματικό, απαιτείται ο κατάλληλος σχεδιασμός και η επικαιροποίηση του συστήματος, προσφέροντας τις απαραίτητες δικλίδες ασφαλείας, που θα εξασφαλίσουν, ως ένα βαθμό, την ορθή λειτουργία της εταιρείας. Να σημειωθεί πως για να διαπιστωθεί η καταλληλότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου κρίνεται επιτακτική ανάγκη, το σύστημα αυτό να υπόκειται σε έλεγχο και από τους Εξωτερικούς Ελεγκτές, οι οποίοι θα πρέπει να εξετάσουν και να κατανοήσουν τις δικλίδες του Συστήματος.

Πέραν του Εσωτερικού Ελέγχου, εξίσου σημαντικός καθίσταται και ο ρόλος των Εξωτερικών Ελεγκτών, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να αποκτήσουν εύλογη διασφάλιση για το κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις μιας εταιρείας, ως σύνολο, είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη λάθη ή ανακρίβειες, πιστοποιώντας με αυτό τον τρόπο την ορθότητα τους. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές έχουν την ευθύνη του ελέγχου σε βάθος μιας εταιρείας, επισημαίνοντας τα λάθη και τις ανακρίβειες που θα εντοπίσουν, με στόχο να βελτιωθεί μελλοντικά η εταιρεία και να προωθηθεί η γενικότερη οικονομική ευημερία. Όπως κατέδειξε και η μελέτη της βιβλιογραφίας, οι Ορκωτοί Ελεγκτές θα πρέπει να είναι αμέμπτου ηθικής, αμερόληπτοι, και να επικαιροποιούν με κάποιο τρόπο την ανεξαρτησία τους με την εταιρεία. Η Ελεγκτική έχει διδάξει πως, η εμφάνιση εταιρικών σκανδάλων που να στηρίζονται σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και σε άλλες λογιστικές παρατυπίες, είναι αναπόφευκτη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να συμβάλει ενεργά στον περιορισμό της εμφάνισης τους.

Τα πρόσφατα λογιστικά και ελεγκτικά σκάνδαλα που είδαν το φως της δημοσιότητας, τόσο στις Η.Π.Α, όσο και στην Ευρώπη, μεταξύ των οποίων της ENRON, PARMALAT, WORLDCOMG που μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία, έχουν προκαλέσει πληθώρα συζητήσεων και διαξιφισμών, όσον αφορά την εφαρμογή των λογιστικών κανόνων, αρχών, πολιτικών και προτύπων από επιχειρήσεις. Πρόκειται για επιχειρήσεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται από πολύπλοκες χρηματοοικονομικές δομές, στοιχείο που είναι ικανό, με καταχρηστικές ενέργειες συγκεκριμένων προσώπων, να προκαλέσει διαστρέβλωση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης τους.

Από την ανάλυση των σκανδάλων που παρουσιάστηκαν στην προκειμένη εργασία καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, υπήρχαν ελλείψεις-παραλείψεις, τόσο στην Εταιρική Διακυβέρνηση, όσο και στον Εσωτερικό και Εξωτερικό Έλεγχο. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι στη πλειοψηφία των περιπτώσεων, το Διοικητικό Συμβούλιο δεν άσκησε τα καθήκοντα με υπευθυνότητα, διαφάνεια και λογοδοσία. Επίσης, το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου δεν λειτούργησε αποτελεσματικά στην αποτροπή ή στον εντοπισμό καταχρηστικών πράξεων καθώς και στην αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων. Τέλος, όσον αφορά τον Εξωτερικό Έλεγχο στις περιπτώσεις των εταιριών που μελετήθηκαν παρατηρήθηκε αναποτελεσματικότητα στη διενέργεια ελέγχων και στην συλλογή επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων, με τα οποία οι Εξωτερικοί Ελεγκτές θα στήριζαν την γνώμη τους για τις οικονομικές καταστάσεις. Απεναντίας, διαπιστώθηκε πως οι Εξωτερικοί Ελεγκτές υπέγραφαν, επί σειρά ετών, για την αξιοπιστία και ορθότητα παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Και δεν φτάνει μόνο αυτό, διαπιστώθηκαν ακόμη και περιπτώσεις εμπλοκής των Ορκωτών Ελεγκτών στην «συγκάλυψη» παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, όπως φάνηκε και από τη μελέτη περίπτωσης της ENRON.

Τα οικονομικά σκάνδαλα που μελετήθηκαν και αναλύθηκαν στη παρούσα διπλωματική εργασία, κατέδειξαν πόσο σημαντικό είναι μία εταιρεία να διαθέτει ένα ισχυρό Σύστημα Εταιρικής Διακυβέρνησης και έναν Κώδικα Δεοντολογίας, σύμφωνα με τα οποία κάθε ενδιαφερόμενο μέρος θα προστατεύεται. Τα οικονομικά στοιχεία κάθε εταιρείας θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από ευρωστία, προκειμένου η ίδια η εταιρεία να λειτουργήσει εύρυθμα. Στη περίπτωση, όμως που τα δεδομένα αυτά δεν πλαισιώνονται από αξιόπιστα Συστήματα Εταιρικής Διακυβέρνησης και Εσωτερικού Ελέγχου, είναι δυνατόν να ανατραπούν πολύ εύκολα.

Η πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι να πραγματοποιηθεί μια εμπειρική διερεύνηση του θέματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Βαθιώτης, Κ.Ι. (2014). *Απάτη και Εκβίαση- Ομοιότητες-Διαφορές-Διασταυρώσεις*. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.
- Δημητροπούλου, Χ. (2020). *Εταιρικά Λογιστικά Σκάνδαλα: Βιβλιογραφική Επισκόπηση και Μελέτη Περιπτώσεων*. Διπλωματική Εργασία. Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Τμήμα Οικονομικών Σπουδών, Πάτρα.
- Καζαντζής, Χ. (2006). *Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος*. Πειραιάς: Εκδόσεις BusinessPlus.
- Κάντζος, Κ. & Χονδράκη, Α. (2006). *Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική*, Β' Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε..
- Λαζαρίδης, Θ. & Δρυμπέτας, Ε. (2011). *Εταιρική διακυβέρνηση- Διεθνής Πρακτική και Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Εκδόσεις ΣΟΦΙΑ Α.Ε.
- Λουμιώτης Β. (2019). *Εφαρμοσμένη Ελεγκτική των Επιχειρήσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
- Λουμιώτης, Β. & Τζίφας Β. (2018). *Βασικές οδηγίες εφαρμογής των διεθνών προτύπων ελέγχου (ΔΠΕ)*. Αθήνα: Εκδόσεις Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
- Μέκος, Κ.Ζ. (2003). *Η Εταιρική Διακυβέρνηση- Όψεις του προβλήματος και πιθανές απαντήσεις*. Εκδοτικός οίκος Σταμούλη.
- Μούζουλας, Σ. (2003). *Εταιρική Διακυβέρνηση: Διεθνής εμπειρία, ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Σάκκουλας Εκδόσεις Α.Ε.
- Νεγκάκης, Χ.Λ. & Ταχυνάκης, Π.Δ. (2017). *Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία Εφαρμογή*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική.
- Ξανθάκης, Μ., Τσιπούρη, Λ. & Σπανός, Λ. (2003). *Εταιρική Διακυβέρνηση. Έννοια και Μέθοδοι Αξιολόγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Παλαιολόγος, Α. (2012). Ο ρόλος της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στη Σύγχρονη Ελληνική Επιχείρηση. *Περιοδικό Albatross*, Τεύχος 1, 42-51.

Παλαιολόγος, Α. (2013). *Η Εταιρική Διακυβέρνηση & η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις Εισηγμένες Εταιρείες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών*. Αθήνα: Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Παπαστάθης, Π. (2014). *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) και η Πρακτική Εφαρμογή του*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαστάθης.

Τσεκούρας, Σ. (2019). *Ελεγκτική και Ποιότητα Ελέγχου: Μελέτη περίπτωσης. Διπλωματική Εργασία*. Σχολή Επιστημών Διοίκησης Επιχειρήσεων. Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής. Θεσσαλονίκη

Ξενόγλωσση

Abdulahi, R. & Mansor, N. (2015). Fraud triangle theory and fraud diamond theory. Understanding the convergent and divergent for future research. *International Journal of Academic Research In Accounting, Finance and Management*, 5, pp. 38-45.

Allan & Overy (2002). Sarbanes- Oxley Act of 2002: The most significant corporate governance and securities law reform enacted in the USA in years.

Bekiaris, M., Efthymiou, T. & Koutoupis, A.G. (2013). Economic Crisis Impact on Corporate Governance and Internal Audit: The Case of Greece. *Corporate Ownership & Control*. 11(1), pp. 65-74.

Bierstaker, J.L., Brody, R.G. & Pachi, C. (2006). Accountant's perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 12(5), pp. 520-535.

Brown, L.D. & Caylor, M.L. (2009). Corporate governance and firm operating performance. *Review of quantitative finance and accounting*, 33(2), pp. 129-144.

Chalevas, C. & Tzovas, C. (2010). The effect of the mandatory adoption of corporate governance mechanisms on earnings manipulation, management and firm financing. Evidence from Greece. *Managerial Finance*, 36, pp. 257-277.

- Cheffins, B.R. (2015). Delaware and the Transformation of Corporate Governance. *Del. J. Corp. L.* 40, 1.
- Clarke, T. (2007). *International Corporate Governance- A comparative approach*. N.Y.: Routledge.
- Cohen, A. & Sayag, G. (2010). The Effectiveness of Internal Auditing: An Empirical Examination of its Determinants in Israeli Organizations. *Australian Accounting Review*, 20(3), pp. 296-307.
- Council, F.R. (2012). The UK corporate governance code. London, September.
- Da Costa, L.P.P. (2017). Corporate governance and fraud: Evolution and considerations. *Corporate Governance and Strategic Decision Making*, 23.
- Denis, D.J., Hanouna, P. & Sarin, A. (2006). Is there a dark side to incentive compensation? *Journal of Corporate Finance*. 12(3), pp. 467-488.
- Eichner, A.S. (1978). *The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business*. By Alfred, D. Chandler, Jr., Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- Friedman, M. (2007). *The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits*. In: Zimmerli, W.C., Holzinger, M. & Richter, K. (eds) *Corporate Ethics and Corporate Governance*. Springer, Berlin, Heidelberg.
- Gillan, S.L. & Martin, J.D. (2007). *Corporate Governance Post-Enron: Effective Reforms, or Closing the Stable Door?* Πηγή από το Διαδίκτυο. Διαθέσιμο στο: <https://ssrn.com/abstract=977585> [Τελευταία πρόσβαση 15/10/2021]
- Goergen, M. (2015). *International Corporate Governance. Εταιρική Διακυβέρνηση: ία διεθνής θεώρηση*. Μ. Κανακοπούλου (μτφ). Αθήνα: Εκδόσεις Διπλογραφία.
- Gonzalez, J. & Garcia-Meca, E. (2014). Does Corporate Governance Influence Earnings Management in Latin American Markets? *Journal of Business Ethics*, 121, pp. 419-440.
- Hermalin, B.E. & Weishbach, M.C. (2012). Information disclosure and corporate governance. *The Journal of Finance*, 67(1), pp.195-233.

- Hossain, S. & Mondal, U. (2016). Effects of Adopting International Accounting Standards on Financial Statements. *Journal of Business and Management*, 18, pp. 147-151.
- Johnson, S.A., Ryan, H.E. & Tian, Jr.Y. (2009). Managerial Incentives and Corporate Fraud: The Sources of Incentives Matter. *Review of Finance*, 13(1), pp. 115-145.
- Karagiorgos, T., Drogalas, G., Gotzamanis, E. & Tampakoudis, I. (2010). Internal Auditing as an Effective Tool for Corporate Governance. *Journal of Business Management*, 2(1).
- Karagiorgos, T., Drogalas & Giovanis, N. (2010). Evaluation of the Effectiveness of Internal Audit in Greek Hotel Business. *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 4(1), pp. 19-34.
- Keung, M.C. (2013). Corporate governance and earnings management: A study of literature. *Journal of applied business research*. 29, pp. 391-418.
- Krambia-Kapardis, M. (2016). *Corporate fraud and corruption, a holistic approach to preventing financial crises*. 1st edition. U.K.: Palgrave MacMillan.
- Lakshan, A. & Wijekoon, W. (2012). Corporate governance and corporate failure. *Procedia Economics and Finance*. 2, pp. 191-198.
- Li, Y. (2010). The Case Analysis of the Scandal of Enron. *International Journal of Business and Management*. 5(10), pp. 37-41.
- Macey, J.R. (2010). *Corporate governance: Promises kept, promises broken*. Princeton University Press.
- Makkawi, B. & Schick, A. (2003). Are Auditors Sensitive Enough to Fraud? *Managerial Auditing Journal*, 18, pp. 591-598.
- Mangala, D. & Kumari, P. (2017). Auditor's Perception of the Effectiveness of Fraud Prevention and Detection Methods. *Indian Journal of Corporate Governance*, 10(2), pp. 118-142.
- Mautz, R.K. & Sharaf, H.A. (1961). *The philosophy of auditing*. American Accounting Association, Menasha, Wisconsin.

- Means, G. (2017). *The modern corporation and private property*. Routledge.
- Mohamed, N. & Hanldler- Schachelor, M. (2014). Financial statement fraud risk mechanisms and strategies: The case studies of Malaysian commercial companies. *Procedia- social and behavioral sciences*. 145, pp. 321-329.
- Munteanu, V., Zuca, M. & Țință, A. (2010). Internal Audit Regulations in Romania and their Convergence to European Exigencies. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 12(1), pp. 267-273.
- Munteanu, V. & Laurentiu-Zaharia, D. (2014). Current Trends in Internal Audit, 5th World Conference on Educational Sciences 2013, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 116, pp. 2239-2242.
- Obringer, L.A. (2021). *How cooking the Books Works*. Πηγή από το Διαδίκτυο. Διαθέσιμο στο: <https://money.howstuffworks.com/cooking-books1.htm>. [Τελευταία Πρόσβαση 23/10/2021]
- Ogutu, E.O. (2016). Corporate Failure and the Role of Governance: The Paramalat Scandal. *International Journal of Management and Information Technology*, 11(3), pp. 2278-2754.
- Pickett, K.H.S. (2005). *The Essential Handbook of Internal Auditing*, 1st edition, Wiley.
- Prawitt, D.F., Smith, L.J. & Wood, A.D. (2009). Internal Audit Quality and Earnings Management. *The Accounting Review*, 84(4), pp. 1255-1280.
- Radu, M. (2012). Corporate Governance, Internal Audit And Environmental Audit – The Performance Tools In Romanian Companies. *Accounting and Management Information Systems*. 11(1), pp. 112-130.
- Rahman, R.A. & Anwar, I.S. (2014). Effectiveness of Fraud Prevention and Detection Techniques in Malaysian Islam Banks. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*. 145, pp. 197-202.
- Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), pp. 277-298.

- Rimkus, R. (2016). Parmalat. *Financial Scandals, Scoundrels & Crises*. Πηγή από το Διαδίκτυο. Διαθέσιμο στο: <https://www.econcrises.org/2016/11/29/parmalat/> [Τελευταία πρόσβαση 29/09/21]
- Sadgali, I., Sael, N. & Bennabou, F. (2019). Performance of machine learning techniques in the detection of financial frauds. *Procedia computer science*. 148, pp. 45-54.
- Satish, C.P. & Pramod, V. (2004). WorldCom Inc. *VIKALPA*, 29(4), pp. 113-126.
- Segal, T. (2021). *Enron Scandal: The Fall of a Wall Street Darling*. Πηγή από το Διαδίκτυο. Διαθέσιμο στο: <https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/> [Τελευταία Πρόσβαση: 20/9/2021]
- Singleton, T. & Singleton, A.J. (2010). *Fraud auditing and forensic accounting*. 4th edition, U.S.: Wiley.
- Soh, D. & Martinov-Bennier, N. (2011). The internal audit function: Perceptions of internal audit roles, effectiveness and evaluation, *Managerial Auditing Journal*, 26(7), pp. 605-622.
- Spanos, L. (2005). Corporate governance in Greece: developments and policy implications. *The International Journal of Business in Society*, 5(1), pp. 15-30.
- Subramaniam, N., Zwaan, L., & Stewart, J. (2011). Internal audit involvement in enterprise risk management, *Managerial Auditing Journal*, 26(7), pp. 586-604.
- Suh, J.B. & Shim, H.S. (2019). The effect of ethical corporate culture on anti-fraud strategies in South Korean financial companies: Mediation of whistleblowing and a sectoral comparison approach in depository institutions. *International Journal of Law, Crime and Justice*. 60, pp. 100361.
- Taghizad, G. & Panahian, H. (2014). Corporate governance and Real Activities Manipulation (Real Earnings Management). *Journal of Social Sciences Research*, 5, pp. 764-778.
- Tornyeva, K. & Wereko, T. (2012). Corporate governance and firm performance: Evidence from the insurance sector of Ghana. *European Journal of Business and Management*, 95.

Tumwebaze, Z., Mukyala, V., Ssekiziyivu, B., Tirisa, C.B. & Tumwebonire, A. (2018). Corporate governance, internal audit function and accountability in statutory corporations. *Cogent Business & Management*. 5(1).

Wearing, R. (2005). *Cases in Corporate Governance*. London: SAGE Publications.

Williams, C.A. (1999). The securities and exchange commission and corporate social transparency. *Harvard Law Review*, pp. 1197-1311.

Zamzani, F., Nusa, N.D. & Timur, R.P. (2016). The Effectiveness of Fraud Prevention and Detection Methods at Universities in Indonesia. *International Journal of Economics and Financial Issues*. 6(S3), pp. 66-69.

Νομοθεσία

Νόμος 3016/2002, (ΦΕΚ 110/A/17-5-2002): Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4706/2020 (Α' 136/17.07.2020): Εταιρική διακυβέρνηση ανωνύμων εταιρειών, σύγχρονη αγορά κεφαλαίου, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, μέτρα προς εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1131 και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4449/2017 (4449 ΦΕΚ 7/24.1.2017): Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις.

Νόμος 4548/2018 (ΦΕΚ Α' 104/13/03/2018): Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών.